

Nr 252.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till återupp-
rättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken;
given Stockholms slott den 20 maj 1927.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Jakob Pettersson.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 maj 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Pettersson:

Jag ber nu att få anmäla ett uppkommet spörsmål om bistånd från statens sida till återupprättande av en industri vid Karlsborg i Nederkalix socken i Norrbottens län för tillverkning av trävaror och sulfatcelluosa. Därvid tillåter jag mig till en början att på grundval av ett utav statens arbetslöshetskommission i förevarande ämne avgivet utlåtande lämna en kortfattad redogörelse för den på grund av industriens i Kalixorten sammanbrott upp-

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 218 häft. (Nr 252.)

komna arbetslösheten därstädes och de åtgärder, som därav hittills föranletts. Jag har därvid, lika med kommissionen, begränsat sagda redogörelse till tiden november 1924—maj 1927, enär anledning icke synes föreligga att nu ingå på det omfattande statliga ingripandet i denna trakt under 1921—1923 års stora arbetslöshet, vilken vid den tidpunkten var genomgående för hela Norrlands trävaruindustri.

Arbetslösheten
i Kalixorten
och de åtgärder,
som därav
föranletts.

Hösten 1924 befanns A. B. Ytterstfors-Munksunds ekonomiska ställning nödvändigt kräva en resolut omläggning och koncentrerings av driften, vilken verksamhet i olika skeden och under förhållanden, som icke här torde behöva närmare skildras, ledde till längre eller kortare driftinställelser vid Karlsborgs, Båtskärsnäs och Törefors sågverk. De båda förstnämnda verken äro belägna i Nederkalix socken och det sistnämnda i Töre socken, som intill den 1 januari 1922 i kommunalt hänseende tillhörde Nederkalix socken. Från och med hösten 1926 har totalt stillestånd rått och råder fortfarande vid samtliga nämnda verk, dock att för den kommande sommaren sågning torde vara att påräkna vid Båtskärsnäs sågverk, där en dansk firma kontrakterat om legosågning av ett parti finskt sågtimmer. Då råvara ej finnes framförd till de övriga verken, kan det med ganska stor visshet förutsägas, att produktion av sågade varor icke kan därstädes återupptagas förrän tidigast sommaren 1928. Vintersågning kan ej förväntas vid Båtskärsnäs, varför den kommande vinterns arbetslöshet torde bliva av ungefärligen samma omfattning som vinterns 1926—1927.

Arbetslöshetens omfattning vid olika tidpunkter sedan år 1924 enligt arbetslöshetskommissionens rapporter framgår av följande tabell. Härvid har även Töre socken medtagits, enär denna sockens arbetslöshet är föranledd av samma orsaker som Nederkalix sockens. I tabellen återfinnas även uppgifter om antalet i statliga och statskommunala arbeten anställda arbetslösa.

	Antal anmälda arbetslösa i		Därav anställda i statliga och statskommunala arbeten	
	Nederkalix socken	Töre socken	Nederkalix socken	Töre socken
1925 januari	562	325	387	40
februari	406	212	316	87
mars	345	162	258	110
april	114	117	114	74
maj	12	130	12	7
juni	8	161	8	2
juli	11	—	7	—
augusti	11	—	7	—
september	9	—	5	—
oktober	386	143	5	—
november	803	174	4	—
december	873	161	139	30

	Antal anmälda arbetslösa i		Därav anställda i statliga och statskommunala arbeten	
	Nederkalix socken	Töre socken	Nederkalix socken	Töre socken
1926 januari	648	163	330	30
februari	625	167	441	30
mars	588	178	425	30
april	588	299	258	16
maj	333	242	10	8
juni	249	114	50	10
juli	158	75	108	5
augusti	218	104	98	4
september	157	123	95	1
oktober	455	386	174	1
november	1,008	374	151	1
december	1,068	350	284	66
1927 januari	854	278	548	111
februari	832	213	684	129
mars	752	196	510	142
<i>Medeltal</i>	447.1	179.5	201.0	34.6

Antalet arbetslösa har således i medeltal uppgått till i Nederkalix socken 447, i Töre socken 180 och sammanlagt till 627. Högsta siffran nåddes i december 1926 med 1,418. Motsvarande siffror avseende antalet nödhjälpsarbetare äro respektive 201, 35 och 813 (februari 1927). Jag återkommer i annat sammanhang till de uppgifter om arbetslöshetens omfattning, som framkommit vid arbetslöshetsräkningen den 5 maj 1927.

Den av statens arbetslöshetskommission lämnade hjälpen till de arbetslösa har under den tid rapporterna avse i den största utsträckningen lämnats i form av anställning vid statliga nödhjälpsarbeten dels inom kommunen eller i angränsande kommuner, dels i mindre grad vid kommissionens arbetsplatser i södra och mellersta Sverige.

Under åren 1925 och 1926 hava i arbetslöner till arbetslösa från dessa kommuner utbetalts följande belopp:

	1925	1926	Summa
Nederkalix socken	101,258: 21	250,322: 63	351,580: 84
Töre »	29,410: 49	17,010: 59	46,421: 08
	130,668: 70	267,333: 22	398,001: 92

Lönebeloppen för innevarande år komma säkerligen att högst avsevärt överstiga 1926 års kostnader.

De arbeten, som för dessa medel kommit till utförande, utgöras till sin huvudsakliga del av arbeten för förbättrande av flottlederna i Sangis, Kalix, Töre, Råne, Lule och Pite älvar. Kommissionen har ansett sig härigenom på verksamt sätt bidra till skogshanteringens och trävaruindustriens bästa och i synnerhet till höjande av värdet å statens omfattande skogstillgångar i Norrbottens län.

Statsbidrag till hyreshjälp har under år 1926 utlämnats till Nederkalix socken med 3,971 kronor 75 öre.

Statsbidrag till statskommunala arbeten i Nederkalix socken hava utgått med

år 1925	7,039: 24
» 1927 (beräknat)	4,240: —
	Summa 11,279: 24

Kurser hava anordnats för arbetslösa ynglingar. Därvid hava statsbidrag till arbetslöner utgått med 4,653 kronor 26 öre under år 1926. För innevarande år äro 2,025 kronor beviljade för samma ändamål.

Arbetslösheten har icke blott berört de verkliga sågverksarbetarna utan även ett stort antal småbrukare och torpare, som under längre och kortare tider arbetat vid industrien. Till dessa har under år 1926 hjälp lämnats i form av bidrag till nyodling med

i Nederkalix socken	kronor 29,574: —
i Töre »	» 18,823: 24
	Summa kronor 48,397: 24

Under innevarande vår har kommissionen dessutom medgivit statsbidrag till kontant understödsverksamhet under den tid, då på grund av islossning och snösmältning nödhjälpsarbeten kunna bedrivas endast i begränsad omfattning. Då statsbidrag enligt Kungl. Maj:ts medgivande utgår med 90 procent av understödet, torde kostnaderna härför kunna uppskattas till cirka 25,000 kronor.

En sammanställning av de totala kostnader, som statsverket åsamkats på grund av arbetslösheten i Kalixorten under åren 1925 och 1926, giver vid handen, att dessa uppgå till cirka 560,000 kronor, därav under år 1926 till cirka 395,000 kronor. Sannolik torde 1927 års siffra icke komma att understiga cirka 550,000 kronor.

Vidare torde jag här få bringa i erinran, att Kungl. Maj:t den 14 april 1927 uppdragit åt kommissionen att som statligt nödhjälpsarbete utföra landsvägsbro över Kalix älv för en beräknad kostnad av 585,000 kronor, varav 183,000 kronor skulle drabba arbetslöshetsanslaget.

Efter denna redogörelse övergår jag nu till nyss antydda fråga om bistånd från statens sida till återupprättande av förenämnda industri vid Karlsborg.

Framställning av Nederkalix kommun om tillstånd att ikläda sig borgensansvar för ett lån å högst 1 1/2 miljon kronor.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av länsstyrelsen i Norrbottens län den 21 februari 1927 överlämnad skrift hade Nederkalix kommun, under åberopande av kommunalfullmäktiges beslut å sammanträde den 11 december 1926, anhållit om tillstånd att ikläda sig borgensansvar för ett lån å högst 1 1/2 miljon kronor, som den inom kommunen bildade föreningen »Nederkalix industri u. p. a.» ämnade upptaga i och för möjliggörande av teck-

ning inom kommunen av aktier i ett bolag med ändamål att vid Karlsborg i Nederkalix socken idka fabriks- och sågverksrörelse jämte annan därmed förenlig verksamhet.

I avseende härå hade berörda kommun anfört, bland annat, följande:

»Sågverksindustrien i Nederkalix upptogs redan i början av 1860-talet och utvecklades under de närmast följande decennierna så, att produktionen vid tiden för Aktiebolaget Ytterstfors-Munksunds inträffade konkurs omfattade ej mindre än omkring 45,000 standardsågade trävaror per år. Härför sysselsattes ungefär 1,200 fasta arbetare, vartill får läggas stuveriarbetare, varför den totala vid industrien anställda arbetarestammen vid denna tid var cirka 1,380 man med 5,500 försörjningspliktiga. I dessa siffror är givetvis ej medräknat det antal arbetare utom kommunen, som dock äro i väsentlig mån beroende av trävaruindustriens fortvaro vid kusten. Hit höra då särskilt skogs- och flottningsarbetare efter Kalixälvens och närliggande älvars flottningsområden.

Denna industri kan i fullaste mening sägas hava varit självägande och rotfast i Kalix hela tiden intill början av 1900-talet, då majoriteten övergick till ett engelskt syndikat, i spetsen för vilket stod grosshandlare William Olsson, vilken med stomme av den genom Aktiebolaget Bergman, Hummel & C:o förvärvade industrianläggningen Karlsborg med tillhörande skogar ävensom andra bolags egendomar, vilka han samtidigt inköpt i Nedertorneå, Töre, Råneå och Nederluleå socknar, bildade det allbekanta Nordiska Trävaruaktiebolaget. Detta stora bolag, vilket övervägande bestod av utländska intressen, kom redan år 1909 på obestånd och uppgick sedermera i det då bildade Baltiska Trävaruaktiebolaget med envoyén Axel Wallenberg som huvudintressent och verkställande direktör. Bolaget, som stod under en erfaren och duktig ledning, arbetade med mycket gott resultat och förfogade över tillräckligt kapital, vilket möjliggjorde tillkomsten av Kalix Sulfataktiebolag och Luleå Träsliperi.

Utvecklingen av trävaruindustrien i söderut liggande distrikt hade efter sekelskiftet varit den, att de flesta företag av större omfattning såsom ett naturligt stöd för sågverksindustrien upptagit cellulosaindustri, varigenom mindrevärdigt skogsvirke med fördel kan förädlas och det myckna sågverksavfallet kommer till användning med synnerligt gott ekonomiskt resultat.

Tillkomsten av Baltiska bolagets sulfatindustri år 1913 hälsades därför med stor glädje i Kalix trävarudistrikt, då nämligen därigenom skapades möjligheter även för övriga sågverksföretag inom distriktet att kunna avyttra sågverksavfallet, vilket hittills icke endast varit helt värdelöst på grund av de föga givande kolprisen utan även orsakat sågverken mycket stora direkta undanskaffningskostnader.

De goda år, som trävaruindustrien i Kalix nu genomlevde, ledde emellertid därtill, att samtliga aktier i Baltiska Trävaruaktiebolaget, Kalix Sulfataktiebolag och Luleå Träsliperi vid årsskiftet 1917/1918 med mycket god vinst försålde till Aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, vilket bolag kort därförut även inköpt Aktiebolaget Storfors i Piteå.

De vid denna tid genom krigets förvållande tillkomna nya förhållandena på cellulosaamarknaden föranledde Ytterstforsbolaget att, som man trodde, tillfälligt inställa driften vid sulfatfabriken vid Karlsborg. Detta ledde emellertid därtill, att bolaget sedermera helt nedlade driften vid fabriken och sålde samtliga maskiner till Finland.

Härmed kan man säga, att hörnstenen för trävaruindustrien i Kalix var

riven, och det kan starkt ifrågasättas, huruvida detta icke även kan anses gälla hela Ytterstfors-Munksunds bolag, synnerligast som bättre och vinstgivande förhållanden å cellulosaindustrien inträdde kort tid efter fabriken demolering.

Ytterstforsbolagets ledning insåg även snart, att ville bolaget framdeles ha utsikter att stå sig i den alltmer framträdande konkurrensen med söderut liggande intressen, så måste bolaget ånyo upptaga sulfatindustri. Vid övervägande av detta problem kom man emellertid av flera olika anledningar, kanske främst en berättigad strävan till koncentration av driften vid bolagets verk i Piteå, att dit förlägga den nya sulfatfabriken, vilken nu är under uppförande, men därmed voro också alla förhoppningar beträffande återupptagandet av sulfatdriften vid Karlsborg grusade. Nyss antydda koncentrationsstanke har också lett till ett totalt inställande av driften vid Ytterstforsbolagets båda sågverk i Nederkalix, Karlsborg och Båtskärsnäs, och därjämte Törefors sågverk i Töre angränsande socken. Följderna av denna industriens ödeläggelse inom kommunen skulle uppenbarligen, om intet göres, bliva ödesdigra ej allenast för den stora arbetarstam, som därav haft sin bärgning, utan även för jordbrukare och övriga näringsidkare och därmed även för kommunen i sin helhet.

Utgående från detta faktiska sakförhållande och med fästat avseende på huru industriförhållandena inom kommunen gestaltat sig efter år 1900, då Karlsborgs industri övergick till främmande intressenter utom vår kommun och länet, har man inom kommunen kommit till den eniga uppfattningen, att det är en trängande nödvändighet söka skapa möjligheter för industriens återuppbyggande i Kalix.

Dessa möjligheter synas oss ligga uteslutande i tillkomsten av en cellulosaindustri, vilken, på samma gång den lämnar goda direkta vinstmöjligheter, också indirekt i fullaste mening kan sägas utgöra det naturliga stödet för sågverksindustrien.

De inom Nederkalix kommun förefintliga exportsågverken äro Ytterstforsbolagets båda förut omnämnda i Karlsborg och Båtskärsnäs, vid vilka driften numera helt och definitivt nedlagts, vid Karlsborg sedan hösten 1925 och vid Båtskärsnäs sedan hösten 1926. Dessa båda sågverk äro tillika de största. Vidare finnas Axelsviks och Fortuna sågverk, vid vilka driften hittills kunnat uppehållas i normal omfattning men som ej under lång tid kunnat lämna beskattningsbar vinst och säkerligen arbetat under svåra förhållanden, särskilt i avsaknad av stödet från en cellulosaindustri i orten. Ehuru det för närvarande icke är fråga om annat än att söka återupphjälpa trävaruindustrien vid Karlsborg, skulle detta sålunda, om det lyckas, ovillkorligen ej blott medföra en omedelbar lättnad för de nu tungt arbetande sågverken Axelsvik och Fortuna utan därigenom skulle därjämte förutsättningarna för upptagande framdeles av driften även vid Båtskärsnäs sågverk väsentligt ökas.

Man har därför gått till bildande av ett aktiebolag med ett minimiaktiekapital av 3,000,000 kronor, där man tänkt sig den huvudsakliga teckningen inom orten och länet. Bolagets program är att inköpa Karlsborgs industriområde till av Ytterstforsbolagets konkursstyrelse handgivet acceptabelt pris, som möjliggör sulfatfabrikens och sågverkets istandsättande för drift efter fullt moderna principer till omkring hälften av de kostnader, som nybyggnader för sådan industri skulle kräva. Driften skulle avse en tillverkning av 15,000 ton sulfatcellulosa och 8/10,000 standards sågade varor per år.

För att borteliminera den osäkerhet, som ligger i råvaruansaffningskost-

naden, och därmed skapa en fastare utgångspunkt för de driftkalkyler, varå arbetet med kapitalanskaffningen måste grundas, har utverkats ett långsiktigt kontrakt å femton år angående råvaruförvärv med kungl. domänstyrelsen, varav avskrift bilägges.

På basis av här ovan omnämnda handgivelse å Karlsborgs industriområde, råvarukontraktet med kungl. domänstyrelsen och föreliggande utredning beträffande uppbyggnadskostnaderna av sulfatfabriken och modernisering av sågverket har uppgjorts en driftskalkyl för det projekterade bolaget, vilken visar goda vinstmöjligheter. Denna kalkyl har blivit underställd kunniga och vederhäftiga experter, vilka vitsordat, att nödig försiktighet iakttagits vid driftkalkylens upprättande.

Vad som här sagts har i huvudsak syftning till den ekonomiska sidan av saken och berör möjligheterna över huvud ur ekonomisk synpunkt för trävaruindustri i Övre Norrland och speciellt Nederkalix.

Saken har emellertid betydelse även ur sociala synpunkter, vilka redan äro berörda i det uttalande, som av Nederkalix kommunalnämnd avgivits till kommunalfullmäktige och som här bifogats och åberopas. Utöver vad detta uttalande innehåller torde lämpligen böra framhållas, hurusom jordbruket och industrien i Nederkalix kommun gått hand i hand, så att säga, och äro i högsta grad beroende av varandra. Inom kommunen har genom industrien uppkommit ett stort antal småbrukare, som hava sin lilla bostad och ett litet eget eller arrenderat jordbruk, som ger ägaren möjlighet att kunna föda 1 å 2 kor för familjens behov men utan möjlighet i allmänhet att kunna utvidga jordbruket till sådan storlek, att familjen därav kan helt försörjas. För alla dessa småbrukare och egnahemsägare har trävaruindustrien utgjort en absolut livsbetingelse. *Med* industrien fortsatt försörjningsmöjlighet för familjen, *utan* industri uppstår obehagligt ruin.

Genom industriens fortsatta nedläggande inom vår kommun i den omfattning, som den faktiskt för närvarande har, och därav orsakad arbetslöshet måste tyvärr antagas, att befolkningen blir utsatt för svåra umbäranden, vilka måste få en högst menlig inverkan på det allmänna hälsotillståndet och därmed försörjningsmöjligheterna.

Beträffande omfattningen av driftsinskränkningarna vid Ytterstforsbolagets båda sågverk i kommunen och därav orsakad nedgång i utgående arbetslöner och beskattningsbar inkomst bedja vi få hänvisa till första delen av bilagda intyg, utfärdat av disponenten Emil Lindgren, vilken varit och är anställd hos aktiebolaget Ytterstfors-Munksund såsom driftschef vid bolagets båda sågverk i Nederkalix. De i intyget angivna siffrorna grunda sig på hos bolaget förda räkenskaper.

Genom driftsnedläggandet vid Ytterstforsverken har sålunda en väsentlig nedgång skett i fråga om kommunens beskattningsbara inkomster under det att samtidigt utgifterna för den allmänna fattigvården väsentligt under för undan stegrats. Verkningarna göra sig därför gällande i dubbel bemärkelse.»

I avseende å den beskattningsbara inkomstens förhållande till de kommunala utgifterna för åren 1920—1926 ävensom å fattigvårdskostnaderna för åren 1921—1927 innehåller kommunens skrift följande sammanställningar:

	Beskattningsbar inkomst	Utdebitering per 100 kr. inkomst	Det sammanlagda belopp som ut- debiterats
1920	kr. 8,059,066: —	kr. 10: 43	kr. 842,842: 15
1921	» 7,188,348: —	» 11: 37	» 832,007: 15
1922	» 4,084,629: —	» 13: 10	» 539,295: 38
1923	» 3,548,445: —	» 14: 75	» 527,936: 07
1924	» 3,761,025: —	» 15: 65	» 593,981: 39
1925	» 3,643,924: —	» 15: 70	» 577,209: 26
1926	» 3,661,246: —	» 16: 45	» 602,266: 34
	Kommunens verkliga totala fattigvårds- utgifter	Per 100 kr. be- skattningsbar inkomst	I % av hela utdebiteringen
1921	kr. 137,279: 16	kr. 1: 70	16.3
1922	» 165,754: 31	» 2: 30	20.2
1923	» 165,246: 67	» 4: 04	30.8
1924	» 174,694: 32	» 4: 92	33.3
1925	» 182,612: 48	» 4: 85	30.9
1926	» 212,840: —	» 5: 49	37.0
	För år 1927 är för fattig- vård och barnavård uttaxerat		
	kr. 196,228: —	» 5: 36	32.5.

Efter att därefter hava framhållit, att kommunens fattigvårdsutgifter för år 1927, enligt vad redan nu kunde förutses, komme att avsevärt överskrida det beräknade beloppet, anförde kommunen vidare följande:

»Av dessa siffror framgår, att den beskattningsbara inkomsten sjunkit mycket starkt sedan år 1920 samt att utdebiteringen per bevillningskrona undan för undan stegrats. Det är emellertid tydligt, att botten tyvärr ännu ej blivit nådd, utan att verkningarna av arbetslösheten först bliva fullt märkbara vid 1927 års och än mera vid 1928 års taxeringsförrättningar. Huru stor minskningen i den beskattningsbara inkomsten därvid blir, låter sig ej nu med någon säkerhet beräkna, men säkert är att den blir mycket betydande, då inkomsten av nödhjälpsarbete, även om sådant står till buds, icke på något sätt kan bliva jämförlig med inkomst från industrien i öppen marknad. Samtidigt lärers också ökning av fattigvårdsutgifterna bliva ofrånkomlig.

Av det anförda bör uppenbarligen framgå, att varje åtgärd, som kan vara ägnad att på ett stadigvarande sätt avhjälpa eller till och med blott förbättra de nu rådande arbetslöshetsförhållandena inom kommunen, också för denna är av den allra största betydelse. Återupptagandet av industrien vid Karlsborg torde väl icke kunna förväntas helt och hållet avhjälpa denna arbetslöshet, men därigenom måste i allt fall en mycket väsentlig förbättring inträda i kommunens och dess medlemmars allmänna ekonomi, samtidigt som sulfatfabriken skulle utgöra en förutsättning för arbetslöshetens fullständiga hävande i framtiden.

Vid den svåra situation, som sålunda uppstod genom Ytterstforsbolagets definitiva beslut om sågverksdriftens nedläggande vid Kalixverken, och på

grund av den större eller mindre arbetslöshet, som sedan flera år varit rådande, såg man inom vår kommun ingen annan utväg än att anropa statsmakterna om hjälp till självhjälp. Ett sammanträde hölls i Kalix under augusti månad, därvid närvaro flera representanter av regeringen, andra myndigheter, landshövdingen i länet m. fl. Vid detta sammanträde framkom, såsom i det föregående antytts, ett förslag om bildandet av ett lokalt betonat aktiebolag för upptagande av den nedlagda trävaruindustrien, vilket företag skulle stödjas genom beviljandet av koncession å viss kvantitet råvara på sätt förut anförts.

Kommunens begäran upptogs synnerligen välvilligt, och den begärda koncessionen beviljades utan onödig tidsutdräkt. Grunden för företaget var sålunda lagd.

För företagets realiserande erfordrades dock ett betydande kapital, som ej kunnat sättas under 3,000,000 kronor.

Såsom förut sagts, har synnerlig vikt blivit fäst vid att ett blivande företag skulle få sina rötter i bygden till största möjliga grad, ty därigenom går också en stor del av vinsten till bygden och det blir ett gemensamt intresse för befolkningen att göra företaget till en solid och livskraftig affär. Samtidigt skapas garantier så gott det sig göra låter mot aktiemajoritetens hastiga skiftande mellan olika ägare, vilket visat sig ha en så olycklig inverkan på Kalixbygdens industri.

Denna tanke har även livligt omfattats inom Kalixbygden. Men då förmågan att lösgöra pengar för aktieteckning hos en hel del av socknens inbyggare är ganska ringa, uppstod tanken att genom bildande av en ekonomisk förening med kommunens borgen kunna upplåna nödigt kapital, som kunde utlånas för aktieteckning mot säkerhet av dels ansvarsförbindelse av varje tecknare på av honom tecknat belopp, dels deponering av de aktier, som varje låntagare köpt för samma belopp. Då de mycket försiktigt gjorda kalkylerna visa en god räntabilitet på företaget, bör ingen risk för socknen föreligga. Skulle mot all förmodan företaget gå illa, är kommunens risk begränsad till de lån, som eventuellt lämnats utan att låntagaren har rygg att svara för sitt lån under en sådan olycklig förutsättning. Detta skulle närmast gälla de industriarbetare, som medges rätt att låna för aktieteckning. Å andra sidan är just dessa arbetares medverkan såsom aktietecknare en viss borgen för arbetsfred och hänsyn överhuvud från arbetarnas sida till företagets utveckling till en stabil affär. Det sammanlagda belopp, som arbetare av detta slag eller deras vederlikar kunna tänkas komma att teckna, torde icke utgöra mer än 25 å 30 procent av hela det inom kommunen tecknade beloppet.

Inom kommunen har man den bestämda meningen, att, om rätten till lån och aktieteckning noggrant avväges i förhållande till vars och ens förmåga av förräntning och amortering, blir risken under alla förhållanden för att kommunen skall lida förlust på sin borgen ytterst ringa. Man torde i kommunen i allmänhet snarast se saken så, att *det är större risk för kommunen att underlåta att teckna en sådan borgen*, om den är den nödvändiga betingelsen för att den nya industrien skall komma till stånd.

All amortering av ifrågavarande lån har man förutsatt vara slutförd inom 15 år, eller under den tid affären äger förmånen av sitt kontrakt med staten angående virkesleverans.

Stadgar till en dylik ekonomisk förening ha sedermera uppgjorts och bifogas såsom bilaga.

Frågan om kommunal borgen för ett sådant lån har sedan behandlats på kommunalfullmäktigsammanträde å förut angivna dag.

Med full enighet bifölls det vid sammanträdet föreliggande förslaget, att kommunen skulle teckna borgen för ett lån, avsett för ifrågavarande ändamål och intill ett belopp av 1,500,000 kronor.

Samtidigt beslöts uppdraga åt undertecknade att hos Kungl. Maj:t söka rätt för kommunen att teckna denna borgen, och i kraft av detta beslut vända vi oss nu till Kungl. Maj:t med en underdånig begäran om sådan rätt, allt enligt här bifogat och bestyrkt protokollsutdrag.

Detta kommunalfullmäktiges beslut, som fattats med full enighet och stödes av en enhällig opinion inom hela socknen, måste betraktas som ett uttryck för hela befolkningens vilja till att anstränga alla krafter för att undgå den ekonomiska misär, som hotar Kalixbygden, därest industrien härstädes dör bort och förädlingen av råvarorna flyttas till andra delar av riket. Det ligger en stark folkstämmning och kraftig vilja bakom detta beslut, vilka i sig själva utgöra en nog så god garanti för att företaget skall kunna föras igenom.

Då något initiativ till industrifrågans lösande inom vår kommun icke tagits eller kan förväntas komma att tagas från annat håll än den egna kommunen och då vidare det för ändamålet oundgängliga kapitalet icke lär kunna uppbringas i orten eller annorstädes på annat sätt än man tänkt sig genom bildandet av Nederkalix Industriförening u. p. a. och som från kommunens sida utgör en kraftansträngning, måste vi finna, att Nederkalix kommunalfullmäktiges beslut om tecknande av borgen för föreningens här omförmälda lån ovillkorligen är till fördel för *hela* kommunen och alltså en sådan kommunens gemensamma hushållningsangelägenhet, varom förmäles i 1 § kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet, få undertecknade å Nederkalix kommuns vägnar i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes fastställa kommunalfullmäktiges ovan omförmälda beslut av den 11 december 1926 och sålunda medgiva kommunen rätt att teckna borgen å det lån, som Föreningen Nederkalix Industri u. p. a. ämnar söka för sitt i stadgarna angivna ändamål å belopp, motsvarande föreningsmedlemmarnas sammanlagda insatser men begränsat till högst 1,500,000 kronor.»

Vid kommunens skrift äro, såsom av densamma framgår, fogade ett flertal bilagor, delvis av ytterst vidlyftig beskaffenhet. Av dessa torde några, nämligen utredning rörande den projekterade industrien vid Karlsborg jämte däröver av vissa sakkunniga personer avgivna utlåtanden, förslag till stadgar för föreningen Nederkalix industri u. p. a., räkenskapsutdrag, utvisande kommunens ekonomiska ställning vid 1926 års utgång, samt intyg rörande omfattningen av driftsinskränkningarna vid Ytterstforsbolagets båda anläggningar inom kommunen m. m., få såsom *bilagor A—F* fogas till dagens statsrådsprotokoll. Beträffande övriga i berörda skrift omnämnda bilagor tillåter jag mig hänvisa till handlingarna i ärendet.

Med avseende å sistnämnda bilagor ber jag emellertid att i fråga om de två alternativa, av domänstyrelsen avgivna förslagen till avverkningskontrakt — utöver vad bilaga C och handlingarna i övrigt därom innehålla — få hänvisa till nedanstående, av försäljningschefen hos nämnda styrelse under hand avlämnade jämförande sammanfattning av de båda kontraktens innehåll.

Kontraktet innebär enligt *alternativ I* ett åtagande från domänverkets sida att till det planerade bolaget från statens skogar efter Lule älvs vattensystem samt norr och öster därom under en följd av år utstämpla och försälja *på rot* en kvantitet skog, varur kan utvinnas en årlig kvantitet *sågtimmer* av cirka 1,700,000 toppmätta kubikfot och en likaledes årlig kvantitet *massaved* av furu och gran av cirka 900,000 flottningskubikfot.

Av domänstyrelsen angivna förslag till avverkningskontrakt.

Utstämplingarna skulle ske på de skogstrakter domänverket bestämmer och på sådant sätt, att virkesuttagningen verkställes i enlighet med de grunder, som tillämpas vid övriga utstämplingar på statens skogar, dock skulle stämplingarna av kontraktsvirket förläggas så, att drivningsförhållanden och avforslingsavstånd bleve någorlunda likvärdiga med övriga avverkningsningar på statens skogar.

Betalningen skulle utgå med vissa i kontraktsförslaget bilagda listor närmare angivna priser per kubikfot för varje sågtimmerdimension och massaved, vilka priser beräknats i förhållande till utdrivnings- (körnings-) vägens längd samt flottledsdistriktet. Kubikmängden av varje dimension och sortiment skulle uppskattas vid utstämplingen, medan virket ännu är rotstående. Utstämplingen skulle ske av vederbörande revirpersonal och det köpande bolaget äga rättighet att närvara vid förrättningen i och för den samtidigt skeende utbytesuppskattningen. Därest enighet ej kunde vinnas angående utbytesberäkningarna, skulle av länsstyrelsen i Luleå utsedda skiljemän äga träffa avgörande.

Kontraktets giltighetstid har av domänstyrelsen föreslagits till högst 10 år med fasta priser för de första 5 åren och med förbehåll för reglering av priserna för de sista 5 åren i proportion till genomsnittsvärdena vid statens virkesauktioner i Norrbotten under de sista två åren av kontraktets första femårsperiod.

Bolaget skulle förbinda sig att före den 31 december 1928 hava uppfört och under kontraktstiden vid Karlsborg hålla i gång en sulfatfabrik med en beräknad årlig tillverkning av minst 12,000 ton torr sulfatmassa ävensom att på samma plats under kontraktstiden hålla i gång ett sågverk med lägst 8,000 standards årssågning.

Kontraktsvirket skulle, med undantag av ur stämplingarna utfallande sulfitved, förädlas uteslutande vid nämnda anläggningar vid Karlsborg. varjämte bolaget skulle äga skyldighet att från övriga sågverk belägna norr och öster om Lule älv inköpa fallande kvantiteter s. k. sulfathack och bränsleflis.

Betalning skulle erläggas den 15 september året efter utstämplingen, och bolaget skulle äga skyldighet att som säkerhet ställa av domänstyrelsen godkännbar bankgaranti.

Alternativ II avser samma kvantiteter och allmänna villkor som *alternativ I*, dock ligga priserna för *alternativ II* i genomsnitt ett öre per kubikfot lägre än *alternativ I*, varemot för *alternativ II* skulle gälla, att sågtimmer- och massavedspriserna skulle anpassas efter för respektive år erhållna medelexportpris för o/s furubattens och kraftsulfatmassa respektive stark sulfitmassa inom Härnösands distrikt. Sälunda skulle de i prislistorna angivna sågtimmerpriserna på rot anses baserade på ett exportpris i Härnösands distrikt av £ 13.5/— och skulle sågtimmerpriserna ökas med $\frac{1}{2}$ öre per kubikfot för varje ökning i nämnda exportpris med 10/— per standard. Likaledes skulle de i prislistorna angivna massavedspriserna på rot anses baserade på ett exportpris av 220 kronor per ton för sulfatmassa och 215 kronor per ton

för sulfitmassa och skulle massavedspriserna ökas med 1 öre per kubikfot för varje ökning i nämnda exportpriser med 10 kronor per ton massa.

Jag ber att i detta sammanhang få omnämna, att, enligt vad domänstyrelsen upplyst, de priser, till vilka det rotstående virket enligt kontraktsförslagen skulle försälas, ungefär motsvara genomsnittet av de priser, styrelsen erhållit på virkesauktionerna i Norrbotten under åren 1924—1926.

Beträffande ifrågavarande kontraktsförslag är för övrigt att märka, att kommunen numera ifrågasatt, att det slutliga kontraktets giltighetstid skulle avse en tidrymd av 15 år med fasta priser för de första 10 åren och med förbehåll för reglering av priserna endast för de sista 5 åren.

*Försäljnings-
anbud av
konkursför-
valtningen för
Ytterstfors-
bolaget.*

På sätt i kommunens skrift omförmäls, föreligger ett försäljningserbjudande från konkursförvaltningen för aktiebolaget Ytterstfors—Munksund beträffande konkursboets industriella anläggningar vid Karlsborg. Förevarande erbjudande, som är för konkursförvaltningen bindande till den 1 augusti 1927, omfattar ifrågavarande anläggningar med tillhörande bostäder och jordområden — med undantag av de söder om Kalix älvs mynning belägna områdena — samt maskiner och inventarier. Köpeskillingen är satt till 500,000 kronor att erläggas inom tre månader efter det försäljningserbjudandet accepterats. Konkursförvaltningen har dock förklarat sig villig att i stället för nyssnämnda kontanta köpeskillning såsom betalning godtaga aktier å nominellt 800,000 kronor i det tillämnade nya aktiebolaget under förutsättning dock, att hela aktiekapitalet i detta bolag komme att uppgå till lägst 3,000,000 kronor. Därjämte har konkursförvaltningen erbjudit sig att för en köpeskillning av 50,000 kronor till det nya bolaget försälja ångbåten »Ytterstfors 18», motorbåten »Motor», ett 70-tal prämar samt hemmanen Vänafjärden 1 och 3.

I sitt nyssnämnda utlåtande den 21 februari 1927 över kommunens förevarande framställning anförde länsstyrelsen i Norrbottens län, bland annat, följande:

*Länsstyrel-
sens i Norr-
bottens län
utlåtande den
21 februari
1927.*

»Den skildring av trävaruindustriens utveckling till en dominerande faktor i Kalixbygdens ekonomiska liv och av situationen efter denna industris plötsliga sammanbrott, som lämnats i den underdåniga framställningen, är såvitt länsstyrelsen kunnat finna i allt väsentligt riktig och överensstämmande med de faktiska förhållandena. För den nuvarande talrika arbetarbefolkningen i Nederkalix finnes, sedan industrien blivit nedlagd, ingen möjlighet att inom orten vinna sin bärgning, och den härigenom uppkomna omfattande arbetslösheten med därav följande ökade utgifter i förening med avsevärt reducerade skatteintäkter ställer kommunen inför utsikten av en ekonomisk katastrof, därest icke den lamslagna trävaruindustrien genom ett snabbt ingripande åter kan ställas på fötter. Ehuru enligt gjorda kalkyler de ekonomiska förutsättningarna för industriens återuppbyggande te sig mycket gynnsamma, har dock den enskilda företagsamheten utom Kalixbygden hittills visat föga intresse för saken, och det har därför blivit en tvingande nödvändighet för orten själv att

trots begränsade resurser söka genom egna krafter få företaget till stånd. Utan direkt stöd av kommunen torde det emellertid icke förefinnas några som helst utsikter för ett lyckligt genomförande av de i sådant avseende uppgjorda planerna.

Kommunens beslut att lämna detta stöd måste under för handen varande förhållanden betraktas som en ren nödvändighetsåtgärd och är såsom sådan ägnat att i väsentlig mån förringa betydelsen av de principiella betänkligheter, som kunna göras gällande mot kommunens engagerande i företag av privatekonomisk natur. Härtill kommer emellertid en annan synpunkt, som enligt länsstyrelsens mening vid frågans bedömande torde böra tillmätas avgörande betydelse. Under debatterna i den särskilt under de senaste åren aktuella arbetslöshetsfrågan har städe även från statsmakternas sida hävdats den meningen, att åtgärder för arbetslöshetens bekämpande äro en angelägenhet, som det i första hand tillkommer den borgerliga kommunen att handhava, och i överensstämmelse med denna uppfattning hava även kommunerna under de gångna depressionsåren fått ikläda sig betydande uppoffringar för detta ändamål. Det torde sålunda icke kunna råda någon tvekan om att åtgärder för bekämpande av arbetslöshet äro att hänföra till sådana för kommunen gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, varom förmäles i 1 § av förordningen om kommunalstyrelse på landet. Det av kommunalfullmäktige i Nederkalix nu fattade beslutet synes framför allt böra betraktas som ett försök i stor stil att på ett verkligt effektivt sätt häva en i förhållande till kommunens invånareantal och resurser enastående stor arbetslöshet, som eljest hotar att bliva ruinerande för kommunen och även skulle förorsaka det allmänna ytterst betungande utgifter.

Då sålunda något lagligt hinder mot fastställelse å fullmäktiges förvarande beslut icke torde vara för handen, och detta beslut, såvitt nu kan bedömas, måste anses vara av avgörande betydelse för en lycklig lösning av den för kommunen i fullaste mening vitala industrifrågan, tvekar länsstyrelsen icke att på det livligaste tillstyrka nädigt bifall till den gjorda underdåniga framställningen.»

Efter remiss avgav domänstyrelsen den 14 mars 1927 utlåtande i ärendet. Därvid anförde domänstyrelsen bland annat följande:

»På grund av de särskilda svårigheter, varmed en träförädlingsindustri i övre Norrbotten har att kämpa, anses det icke möjligt att där planera för ett nytt industriföretag med mindre råvarutillgångarna äro någorlunda säkrade för ett antal år framåt. Då de större enskilda skogskomplexen efter aktiebolaget Ytterstfors-Munksunds fallisement numera äro kombinerade med trävaruindustrien i andra delar av Norrbotten (Luleå och Piteå), har det ansetts nödvändigt att genom ett avtal med staten trygga en viss del av det tilltänkta företags råvarubehov. Domänstyrelsen, som har ett intresse av att en träförädlingsindustri i Kalixbygden kommer till stånd, har därför erbjudit sig att leverera rotstående virke på ett flerårigt kontrakt. I de bägge alternativ till kontrakt med domänstyrelsen, som åtföljer den ingivna framställningen om fastställelse av Nederkalix sockens beslut av den 11 december 1926 om tecknande av borgen, är tiden för kontraktet angiven till 15 år, med möjlighet till justering av virkesprisen efter 10 år. Domänstyrelsen vill med anledning därav framhålla, att styrelsen den 25 oktober 1926 beslutat att hos Kungl. Maj:t begära uppgörandet av ett 10-årigt kontrakt med förbehåll för prisjustering efter 5 år. Avskrift av detta proto-

*Domänstyrel-
sens utlåtande
den 14 mars
1927.*

koll med bilagor bifogas. Med den utveckling av läget på virkesmarknaden, som ägt rum efter tiden för styrelsens ovanberörda beslut, innebär det 15-åriga kontraktet en väsentlig fördel för det planerade industriföretaget utöver vad styrelsen för sin del velat tillstyrka, förutsatt givetvis att icke virkespriserna åter gå kraftigt tillbaka. Styrelsen har emellertid anledning utgå därifrån, att Kungl. Maj:t, därest ett avtal överhuvudtaget kommer till stånd, kommer att besluta, att detsamma skall gälla i 15 år. Beträffande värdet av en dylik överenskommelse för industriföretaget i fråga vill styrelsen framhålla, att detsamma i hög grad blir beroende av prisutvecklingen på trävaru- och sulfatmassemarknaden. Därest prisutvecklingen följer tendensen under senaste tid, torde dess värde vara rätt väl bedömt i det utlåtande, som den 18 februari 1927 avgivits av biträdande länsjägmästaren S. Lindroth och länsjägmästaren C. Stenborg.

För bedömandet av det planerade industriföretagets framtidsutsikter i övrigt har styrelsen underkastat de kalkyler, som åtfölja framställningen, en granskning. Innan styrelsen framlägger resultatet av densamma, vill styrelsen framhålla, att en verkligt ingående och noggrann granskning skulle krävt åtskilligt längre tid, än styrelsen haft till sitt förfogande, detta särskilt med hänsyn därtill att vissa poster såväl på inkomst- som utgifts-sidan äro beroende av lokala förhållanden, som styrelsen icke haft tillfälle att tillräckligt noga utreda. Styrelsen anser sig emellertid hava funnit, att det beräknade medelpriset för sågat virke av £ 12.— är i högsta laget. Med hänsyn till det stora utfallet av V- och VI-varor hade det sannolikt varit välbetänkt att i stället räkna med ett pris av 210 kronor per standard,

att den genom rotförsäljningen från domänverket beräknade sågtimmerkostnaden å 45 öre per kubikfot, utsorterat vid älvmyningarna (Torne, Sangis, Kalix, Töre, Råne och eventuellt Lule älvar), är till mycket stor del beroende av drivnings- och flottningskostnaderna, varför en felaktig planläggning och prispolitik eller en oriktig skötsel av dessa arbeten helt kan förrycka resultatet,

att skatter för sågverksrörelsen — vare sig för beräknat överskott på driften eller för fastigheten — ej medtagits,

att förvaltningskostnader för sågen ej upptagits. Då förvaltningen endast delvis är gemensam med sulfatfabrikens, bör för sågen sannolikt tilläggas 30,000 kronor eller 3 kronor 75 öre per standard,

att underhåll av bostäder, brädgård, såg och prämar samt allmänna omkostnader vid sågen med hänsyn till det skick, vari denna gamla anläggning även efter de föreslagna reparationerna befinner sig, ej bör beräknas lägre än till 15 kronor per standard,

att förmanslöner vid såg och brädgård ej böra beräknas lägre än till 12,000 kronor eller 1 krona 50 öre per standard,

att skeppningskostnaderna för det sågade virket ej böra beräknas lägre än till 12 kronor 50 öre per standard,

att kapital och ränta ej beräknats för företagets skogsrörelse. Enligt det av domänstyrelsen lämnade förslagskontraktet skulle företagets årliga rotköp uppgå till 1,700,000 toppmätta kubikfot sågtimmer och 900,000 flottningskubikfot massaved, utgörande tillsammans 2,300,000 plus 900,000 eller 3,200,000 flottningskubikfot timmer och massaved, varför avverkningskostnader jämte flottningsförslag förslagsvis kunna uppskattas till cirka 20 öre per kubikfot eller 640,000 kronor. Härå beräknas en medelränta av 9 månader å 6 ½ procent per år eller 31,000 kronor.

att kostnaden för omflyttning av sågramar etc. jämte iordningställande och modernisering i viss utsträckning av brädgård, banor, kapverk etc., med hänsyn till anläggningens nuvarande bristfälliga beskaffenhet, bör beräknas till 350,000 kronor i stället för angivna 200,000 kronor,

att iordningställandet av bostäder m. m. av samma anledning bör beräknas till 150,000 kronor i stället för angivna 100,000 kronor,

att det för utbyggnad av sulfatfabriken beräknade beloppet av 3,200,000 kronor är svårt att nu kontrollera, dock förefaller detsamma ligga i underkant i jämförelse med kostnaden för de sulfatfabriker, som uppförts under de senaste åren.

Tages tillbörlig hänsyn till dessa förhållanden, kommer styrelsen till det slutresultatet, att vinsten för sågverket, sedan avskrivningar, räntor och skatter påförts driften, reduceras till 40- å 50,000 kronor och motsvarande vinst för sulfatfabriken till 140- å 150,000 kronor. Nettovinsten för företaget skulle då bli 180,000 å 200,000 kronor per år i stället för den i framställningen beräknade, 504,295 kronor.

Enligt styrelsens beräkningar skulle således nettovinsten å företaget begränsas till 6 å 7 procent av det till 3,000,000 kronor angivna aktiekapitalet. Härvid är dock att märka, att kalkylen uppgjorts på basis av ett pris å sulfatmassa av 185 kronor per ton. Det nuvarande priset å sulfatmassan torde ligga i 200 å 210 kronor per ton, men var i början av 1926 uppe i 225 å 230 kronor per ton. Å andra sidan har priset å denna vara under åren 1921—1923 tidtals legat nere i ända till 160 kronor per ton. Räkningar man i kalkylen med ett pris å sulfatmassan av 225 kronor per ton, ökas nettovinsten från ovan beräknade 180,000 å 200,000 kronor till 780,000 å 800,000 kronor. Räkningar man åter med ett pris på sulfatmassan av 160 kronor per ton, uppstår i stället en förlust å rörelsen av 25,000 å 45,000 kronor. Ovanstående beräkningar äro uppgjorda under förutsättning att inga andra faktorer än sulfatmassepriset förändras och att således bland annat arbetslönerna i skogen, i flottlederna och industrianläggningarna äro oförändrade. Vill man härutöver räkna med en ändring av priset på sågat virke av 1 £ per standard, så ändras vinsten respektive förlusten med 127,000 kronor.

Härav framgår i huru hög grad företagens vinst- respektive förlustmöjligheter bero av utvecklingen på såväl marknaden för sulfatmassa som för sågat virke. Styrelsen tilltror sig icke att med någon större grad av säkerhet bedöma, i vilken riktning prisrörelsen för det planerade företagens produkter kan komma att gå. Det enda säkra tyckes vara, att förhållandena kunna utveckla sig både i den riktningen, att företaget blir förlustbringande, och i den riktningen, att detsamma blir en rätt lukrativ affär. Ett ytterligare riskmoment, som ej här låter sig beräkna, men vilket ej heller bör helt förbises, förefinnes givetvis även i drifts- och ränteförluster, uppkomna på grund av inträffande arbetsinställelser i skogen, på flottlederna eller vid verken. Här liksom vid startandet av så gott som varje industriellt företag gäller, att spekulationsmoment i hög grad göra sig gällande. I detta sammanhang vill styrelsen icke underlåta att framhålla den stora betydelsen av att företaget erhåller en duglig finansiell och teknisk ledning. Kompetensen hos företagsledningen kan under vissa förhållanden bli den faktor, som blir av utslagsgivande betydelse för frågan, om företaget kommer att arbeta med vinst eller förlust.

Av ovanstående redogörelse torde framgå, att någon högre grad av säkerhet icke föreligger, för att det planerade företaget skall arbeta med vinst,

vilket för övrigt torde framgå enbart av den obenägenhet att placera kapital i företaget, som enskilda kapitalister utanför Norrbotten visat.

För bedömandet av frågan om den risk kommunen löper genom att teckna borgen för Nederkalix industriförening, spela företagens vinstutsikter otvivelaktigt en stor roll. Det är visserligen så, att, om företaget skulle gå illa, kommunens risk är begränsad till de lån, som lämnats utan att låntagarna hava rygg att svara för sitt lån. I ansökan framhålls, att detta skulle gälla närmast de industriarbetare, som medges rätt att låna för aktieteckning, och beräknas att det sammanlagda belopp, som arbetare eller deras vederlikar kunna tänkas komma att teckna, icke torde utgöra mera än 25 å 30 procent av hela det inom kommunen tecknade beloppet. Styrelsen anser sig emellertid hava anledning utgå från att, om företaget skulle gå illa, så kommer detta att hava en så pass förödande inverkan på Kalixbygdens ekonomi, att kommunens risk blir åtskilligt större än ovan angivna 25 å 30 procent av lånesumman. I detta sammanhang vill styrelsen framhålla, att man icke bör bygga allt för stora förhoppningar på den omständigheten, att företagens arbetare teckna aktier i företaget. Med de förhållandevis små andelar, varmed arbetarna gå in i detsamma, kommer från deras sida uppnåendet av en relativt måttlig löneökning att för dem hava större ekonomisk betydelse än utsikten till utdelning från företaget.

Styrelsen har därmed anfört en del synpunkter, som tala emot beviljandet av det begärda tillståndet att teckna borgen.

Å andra sidan ha såväl i själva framställningen från Nederkalix kommun som i länsstyrelsens yttrande framhållits tungt vägande skäl, som tala till förmån för ett bifall till densamma. Styrelsen syftar därvid framförallt på det allmänt kända ekonomiska nödläget i Kalix, som gör kommunens beslut försvarbart som en ren nödvärnsåtgärd. Uteslutet är ju ingalunda, att nödvärnsåtgärden kan få den önskade effekten därigenom att företaget under förhållandevis goda konjunktioner och under god ledning kan komma att utveckla sig till ett bärkraftigt företag, som i så fall kommer att bliva av största betydelse för orten. Skulle företaget bliva bärkraftigt, kommer det även att i längden få stor betydelse för staten som skogsägare.

Styrelsen har vid ärendets handläggning tagit starkt intryck av de skäl, som kunna tala för ett bifall till framställningen, men anser sig det oaktat icke för närvarande kunna tillstyrka ett bifall till detsamma. Styrelsen har därvid naturligtvis tagit hänsyn till de risker, som äro förbundna med företaget, men har dessutom haft anledning fästa stort avseende vid det förhållandet, att företagens ekonomi icke synes ordnad enbart genom den aktieteckning, som hittills uppnåtts. I framställningen saknas nämligen varje antydning därom, att det behöfliga förlagskapitalet, enligt domänstyrelsens beräkningar uppgående till 5 ½ miljoner kronor (utöver aktiekapitalet å 3,000,000 kronor), är anskaffat. Förr än säkerhet finnes, att detta förlagskapital kan erhållas på rimliga villkor, anser styrelsen således anledning saknas att tillstyrka framställningen. Styrelsen anser, att betydelsen av att få fram en *bärkraftig* industri talar för att särskild försiktighet iakttagas vid dess startande.»

Sedan tillfälle beretts Nederkalix kommun att avgiva yttrande i anledning av vad domänstyrelsen sålunda anfört, överlämnade länsstyrelsen

med eget utlåtande den 31 mars 1927 dylikt yttrande från kommunen. Därvid anförde kommunen i huvudsak följande:

»Vad nu först angår det med kungl. domänstyrelsen tilltänkta 15-åriga kontraktet beträffande råvara från statens skogar, anmärker kungl. styrelsen mycket riktigt, att värdet av berörda överenskommelse i hög grad blir beroende av prisutvecklingen på trävaru- och sulfatmassemarknaderna, vartill vi skulle vilja lägga ännu en mycket viktig faktor, nämligen utvecklingen på arbetsmarknaden. Emellertid gäller det ju här att söka bedöma värdet av ifrågavarande råvaruavtal icke för ett eller två år utan för en så avsevärt lång tid framåt som 15 år, vilket, så vitt vi kunna se, är en rättvis fördel för köparen, ty även om prisutvecklingen för bolagets produkter ävensom andra faktorer, varav företaget är beroende, under viss tid av kontraktstiden komme att gå i mer eller mindre ogynnsam riktning, är det dock fullt rimligt, synnerligast med tagen hänsyn till den uppåtgående priskurvan å träindustriprodukter sedan 30 år tillbaka, att värdet av råvarukontraktet, alltefter som tiden går, skall få ett mer och mer markerat värde.

Vi anse därför, att det ifrågavarande leveranskontraktet för en tidrymd av 15 år utgör den allra bästa förutsättning för att företaget skall bli vantabelt, men förutsätta därvid, att kontraktets andemening vid tillämpningen följes beträffande förläggande av årsutstämplingarna till i jämförelse med årsstämplingarna inom övre Norrbottens distrikt med hänsyn till belägenhet, drivningsväg och flottningsförhållanden ordinarie väl belägna marker, ävensom att högst 10 procent sulfitved utstämplas, då densamma faller utom bolagets eget råvarubehov. Vi förutsätta jämväl, att det vid eventuell slutuppgörelse om detta avtal skall visa sig möjligt att med kungl. styrelsen i dessa hänseenden komma till samförstånd om en lämplig justering av ordalydelsen i kontraktet.»

Beträffande de av domänstyrelsen gjorda erinringarna angående det planerade bolagets räntabilitet uttalade sig kommunen därefter till en början i fråga om det beräknade försäljningspriset för sågat virke på följande sätt:

»Det av oss beräknade medelpriset £ 12 brutto grundar sig på den inom distriktet föreliggande prisstatistiken år för år, vilken visar, att medelförsäljningspriset är att söka ungefärligen i fob-priset för osorterade 1×4" plus 5/— à 10/— tillägg. Då vi i driftskalkylen räknat med ett bruttoförsäljningspris av £ 12 eller 1926 års minimiförsäljningspris för denna dimension, hava vi sålunda i själva verket reducerat medelpriset med 5/— à 10/— per standard för att vara på den säkra sidan, detta oaktat man vid kalkylens uppgörande i februari 1927 kunde konstatera, att det då förbättrade priset för ovan angivna dimension var £ 13 fob. brutto.

Såsom motiv för det lägre pris, som kungl. styrelsen anser lämpligt, anföres, att man har att räkna med en jämförelsevis stor procent kvinta och sexta varor, och vilja vi icke bestrida, att medelpriset här uppe röner inverkan av en något högre fallande kvinta- och sextaprocent än längre söderut liggande distrikt, härledande sig från vårt betydligt grövre timmer, vilket dock uti sak icke har någon betydelse, då det angivna försäljningspriset avvägs i förhållande härtill.

Det av kungl. styrelsen som lämpligt ansedda försäljningspriset 210 kronor per standard, såsom vi förmoda brutto, vilket efter avdrag av

sedvanliga 6 procent för kommission, diskonto och deleredere gör 197 kronor 40 öre per standard netto mot av oss å sid. 9 i kalkylen justerade medelförsäljningspriset £ 11 per standard netto, utgörande efter en kurs av 18 kronor per £ 198 kronor per standard netto, är ju i stort sett enahanda och torde kunna betecknas såsom ett mycket försiktigt beräknat försäljningspris, liggande t. o. m. under 1926 års depressionspris.»

I fråga om övriga av domänstyrelsen gjorda erinringar utlät sig kommunen sålunda:

»Det av oss beräknade sågtimmerkostnadspriset, 45 öre per toppmått cylinder kubikfot, fritt utsorterat vid respektive älvmyrningar, förutsätter givetvis fullt riktig planläggning av skogsdrivningar och flottningar samt i övrigt riktig och rutinerad skötsel av alla med timmerfångsten sammanhängande arbeten. Ett motsatt förhållande kan mycket riktigt som kungl. styrelsen förutsätter helt förrycka värdet av kalkylen, men härmed anse vi oss icke hava någon anledning räkna. Däremot är det både möjligt och högst antagligt, att en högkonjunktur på hemmarbetsmarknaden något skulle öka drivnings- och flottningskostnader, men räkna vi på att detta till fullo kompenseras genom förhöjt försäljningspris å produktionen;

skatter i driftskalkylen, vad beträffar den för sulfatfabriken å sid. 6 i driftskalkylen uppgjorda utgiftsstaten med underrubriken 'skatter, föreningsavgifter m. m.' 10 kronor per ton eller 150,000 kronor per år, inbegripa skatter endast för fastigheten;

jämväl fastighetsskatt för sågverksfastigheten å 500,000 kronor ingår å sid. 9 i driftskalkylen under rubriken 'underhåll m. m. samt allmänna omkostnader' 10 kronor per standard;

skatt för uppkommen vinst å rörelsen har däremot utslutits, enär denna vanligtvis reserveras från årets överskott;

kungl. styrelsens påstående, att förvaltningskostnaderna för sågen icke upptagits, grundar sig på ett misstag, ity att å sid. 9 i driftskalkylen under rubriken 'Tillverknings- samt övriga kostnader per standard' angivits 10 kronor per standard för underhåll av såg, brädgård samt allmänna omkostnader, vari sålunda ingå renä förvaltningskostnader, vilka icke hava någon gemenskap med sulfatfabriken;

underhåll av bostäder, såg, brädgård, prämar samt allmänna omkostnader äro täckta av i ovanstående punkt angivna 10 kronor per tillverkad standard. Det stora sågverket Karlsborg har ju varit planerat för en drift av 20/25,000 standards, och det är ju möjligt, att, om man skulle gå att underhålla alla dessa brädgårdar, man kunde få räkna med en större kostnad än den uti driftskalkylen angivna, där man utgått från ett behöfligt lagerområde för endast 8,000, högst 10,000 standards, vilket område efter moderniseringen för såg, brädgård och bostäder, som är kostnadsberäknad å sid. 2 i driftskalkylen till 300,000 kronor, skulle befinna sig uti fullgott skick och därför endast kräva jämförelsevis mindre årliga belopp för underhåll;

avlöningar till en sågfaktor och en brädgårdsfaktor hava beräknats till 4,000 kronor vardera, vilket täckes av i driftskalkylen å sid. 9 upptagna 50 öre per standard för avlöning till sågförman och 50 öre per standard för avlöning till brädgårdsförman. Detta står fullt i nivå till vad som går och gäller som betalning för dylika anställningar inom distriktet;

skeppningskostnaderna, som av kungl. styrelsen angivits till 12 kronor 50 öre per standard, äro synbarligen icke beräknade efter förefintliga lönestatistiken inom detta distrikt. Möjligen har kungl. styrelsen såsom grund för sin beräkning tagit kostnader kanske t. o. m. från den gångna kristiden för omodernerna brädgårdar utan maskinella anordningar. För att i sin mån styrka utlastningskostnaderna, sådana som dessa beräknats å sid. 9 i driftskalkylen under rubriken 'Skeppnings- & allmänna brädgårdskostnader' med 11 kronor 50 öre per standard, vilja vi nämna, att dessa kostnader vid ett närliggande, modernt sågverk 1926 visa 7 kronor 51 öre per standard; alltså hava vi i stället för att beräkna kostnaderna för låga räknat dem 3 kronor 99 öre per standard högre än vad dessa uppgå till vid det sågverk, från vilket vi hämtat vårt exempel, ehuru i det närmaste likställda förhållanden efter moderniseringen av Karlsborg måste förefinnas;

den av kungl. styrelsen gjorda beräkningen angående kapital och ränta, utvisande att företaget skulle hava att bära 31,000 kronor mera i räntekomkostnader än vad vi i driftskalkylen räknat med, är oriktig, och få vi till belysande härav vördsamt hänvisa till den å sid. 7 i driftskalkylen angivna detaljerade uppställningen angående det sammanlagda kapitalbehovet för bolaget.

Av densamma framgår, att bolagets totala kapitalbehov

skulle bliva kronor 7,558,850,

som ränteberäknats å följande sätt:

Sågindustrien för fastigheten kronor 500,000	å 6½ %	kronor 32,500
Cellulosaindustrien för fastigheten	» 3,550,000	» »	» 230,750
Tillfälligt förlag	» 508,850	» »	» 33,075

och har sålunda tillsammans beräknats ränta å kronor 4,558,850,
 vartill kommer aktiekapitalet » 3,000,000

Tillhopa kronor 7,558,850,

vilket belopp svarar mot den i driftskalkylen angivna slutsumman. Någon ränta å aktiekapitalet har naturligtvis ej medräknats i driftskalkylen.

De olika ränteberäkningarna återfinnas införda å sid. 5 i driftskalkylen, där sågindustrien påförts ränta för fastigheten med kronor 32,500, samt å sid. 6, där sulfatindustrien påförts ränta för fastigheten med kronor 230,750 samt med kronor 33,075 för tillfälligt förlag.»

Vidkommande därefter domänstyrelsens anmärkning, att kapitalbehovet beräknats för lågt, framhöll kommunen följande:

»Vad beträffar kapitalbehovet för affären har man kommit till angivna siffror på följande sätt:

För fastigheter och ombyggnader enligt specifik förteckning å sid. 7 i kalkylen kronor 4,050,000

För sågaffären:

Lager vid skeppningarnas påbörjande i juni månad cirka

6,000 standards å kronor 175 kronor 1,050,000

Inköp av råvara för 8,000 standards å

245 kubikfot per standard utgörande

1,960,000 kubikfot, vara beräknas ut-

betalt vid skeppningssäsongens början

25 öre per kubikfot med » 490,000

» 1,540,000

För sulfataffären:

Cirka 15,000 tons skeppning per år, varav		
för tiden oktober—juni 9 månader å		
1,250 ton per månad utgörande 11,250		
ton till ett pris av:		
för råvara	kronor 49: 50	
och i övrigt tillsammans »	77: 10	
för 11,250 ton ×	kronor 126: 80	kronor 1,425,000
Lager av bränsle	»	15,000
» » ved 2 månader	»	123,850
Råvarufångsten av domänstyrelsen		
900,000 kubikfot å 20 öre	»	180,000
Köpvirke 900,000 kubikfot å 25 öre	»	225,000
		kronor 1,968,850
Summa summarum		kronor 7,558,850.

Av förestående utredning framgår sålunda, att kapitalbehovet jämväl för råvarufångsten beräknats, varför kungl. styrelsens uttalande på denna punkt måste vara beroende av att kungl. styrelsen icke varit i tillfälle närmare undersöka de gjorda beräkningarna.

Kostnaderna för omflyttning av sågamar etc., iordningställande och modernisering i viss utsträckning av brädgård, banor, kapverk m. m. grunda sig på ingående undersökningar och utredningar verkställda av Bolinders och Svenska maskinverken, vilka kommit till en totalkostnad av 140—170,000 kronor för sågen. För dessa arbeten jämte kostnader för reparation och iordningställande av brädgården hava vi i driftskalkylen upptagit tillhoppa 200,000 kronor enligt förteckning å sid. 7 i driftskalkylen, och hava vi full anledning tro, att detta belopp skall vara tillräckligt.

Kostnaderna för iordningställande av arbetarebostäder hava enligt vad här ovan sagts beräknats uppgå till högst 100,000 kronor i all synnerhet med hänsyn tagen till att sågverket efter moderniseringen är beräknat för en årsproduktion av endast 8/10,000 standard, varav följer, att en stor del vid Karlsborg befintliga arbetarebostäder kunna disponeras för den vid sulfatfabriken anställda driftspersonalen.

De i driftskalkylen upptagna kostnaderna 3,200,000 kronor för utbyggnad av sulfatfabriken jämte inköpsbeloppet 350,000 kronor grunda sig på kostnadsberäkningar gjorda av framstående experter på området, vilka med säkerhet anse, att fabriken skall kunna utbyggas för detta belopp, om nödig sparsamhet iakttages, under det att en ny sådan fabrik uppförd å annan grund drager en totalkostnad av omkring 7,500,000 å 8,000,000 kronor, vilket i själva verket betyder, att man här har den stora fördelen kunna starta bolaget med en till c:a 48 procent nedamorterad fabrik. Vad detta betyder i penningar kommer fram genom att beräkna 7 procent avskrivning å fastighetsvärdet samt 6 procent ränta, tillhoppa sålunda c:a 507,000 kronor, vilket ju är av en oerhörd betydelse.

Beträffande nu det av oss i driftskalkylen beräknade försäljningspriset för sulfatmassa, 185 kronor per ton, liggande c:a 35 kronor per ton under det genomsnittliga försäljningspriset för år 1926, så är det kanske icke otänkbart, att man för någon kortare tid framdeles skulle komma så lågt ned som till 160 kronor per ton, men även om detta mot förmodan skulle bliva fallet, torde här ifrågavarande företag kunna framvisa vinst.

Sannolikt är dock, efter som utvecklingen går, att genomsnittspriset på sulfatmassa för en tioårsperiod framåt kommer att ligga över 185 kronor per ton.

Utgående från vad vi i det förestående anfört och varigenom vi anse oss hava hävdadt riktigheten av den i driftskalkylen framkomna nettovinsten 477,495 kronor, anse vi oss hava gott fog för att i detta sammanhang underdånigt referera till de skriftliga expertutlåtanden, som föreligga av direktör Sundblad samt länsjägmästarna Stenberg och Lindroth, vilka måste anses styrka de av oss gjorda beräkningarna över bolagets räntabilitet.

Med ovanstående anse vi oss hava i allt väsentligt gendrivit kungl. domänstyrelsens kritik över den för företaget upprättade driftskalkylen. Tilläggas bör dock kanske, att man givetvis också här i kommunen insett den mycket stora betydelsen av att det tillämnade företaget kommer under den bästa ledning i såväl tekniskt som finansiellt hänseende, ävensom att sådana förhållanden helt naturligt kunna inträffa, som för företagaren i ett industriföretag måste medföra åtminstone någon risk. Vad beträffar en god ledning hysa vi inga som helst bekymmer, och företagarens synes oss med förhandenvarande goda förutsättningar vara den minsta möjliga. Riskens för strejk eller andra arbetet störande förhållanden är väl i detta fall icke större än i andra delar av vårt land, utan snarare måste man nog finna, att denna risk åtminstone i någon mån motverkas av den form för aktieteckningen, som här förutsattes. — — —

Vidkommande frågan om förlagskapital så har naturligtvis i ärendets nuvarande läge något fast avtal icke kunnat träffas. Saken har emellertid varit på tal, och bestämt löfte har givits från ett gott bankföretag om erforderligt förlagslån under förutsättning, att ett aktiekapital om tre miljoner bliver tecknat, därvid kreditfrågan skulle behandlas efter vanliga grunder. Vi hava alls ingen anledning draga i tvivelsmål, att det nödiga förlagskapitalet skall kunna erhållas på lika goda villkor, som gälla för industri i allmänhet. Oaktat kungl. domänstyrelsens pessimistiska uppfattning våga vi alltså fortfarande hysa en stark förtröstan och fast övertygelse om företagets bärighet.» — — —

Kommunens förevarande skrift utmynnade i följande uttalande och hemställan:

»Kommunens ekonomi, som varit sund och god intill tiden för trävaruindustriens nedläggande, försämras givetvis undan för undan, nära nog dag för dag. Stora svårigheter möta redan att kunna bereda den lediga arbetskraften sysselsättning i nödhjälpsarbeten, som i och för sig dock verka deprimerande för befolkningen.

Vi anse oss också böra betona, hurusom Nederkalix kommun genom försöket att åter få ortens trävaruindustri i gång gör en största möjliga kraftansträngning, på det enda sätt som för närvarande kan skönjas, till avhjälpande av arbetslösheten i orten. Skulle denna ansträngning av krafterna visa sig vara förgäves, torde det icke vara uteslutet, att därav skulle följa rätt så betänkliga konsekvenser med verkningar ej blott inom den egna kommunen.

Då man här i gränstrakten är i tillfälle att se och följa med, vad som i ett grannland göres från statsmakternas sida till bland annat trävaruindustriens förkovran, ej minst intill vår riksgrens, måste man verkligen mer och mer finna, att frågan om samma industris återupptagande i Ne-

derkalix kommun icke är enbart ett kommunalt eller länsintresse utan ett verkligt riksintresse. Nederkalix och Överkalix kommuner utgöra, från kusten räknat, också språkgränsen till antydda grannland.

Med stöd av vad som förut i ärendet anförts och det vi nu fått tillfälle att ytterligare andraga, bedja vi att hos Eders Kungl. Maj:t få i underdånighet hemställa:

att kungl. domänstyrelsens avstyrkande icke måtte föranleda avslag å Nederkalix kommuns underdåniga framställning.»

För egen del uttalar sig länsstyrelsen i Norrbottens län i förenämnda utlåtande den 31 mars 1927 sålunda:

Länsstyrel-
sens i Norr-
bottens län
utlåtande den
31 mars 1927.

»Såsom icke speciellt sakkunnig på området kan länsstyrelsen givetvis icke inlåta sig på någon detaljerad värdesättning av de anmärkningar mot driftskalkylerna, som framställts av domänstyrelsen. Endast beträffande anmärkningen, att skatterna icke medtagits, anser sig länsstyrelsen böra erinra, att dessa ju i den mån de betingas av företagets avkastning bliva beroende av denna avkastnings storlek och sålunda icke kunna med någon tillförlitlighet beräknas, förr än man fått fram årsöverskottet. Anorlunda ställer det sig med fastighetsskatterna, som under alla förhållanden skola utgå, men dessa hava också såsom framgår av kommunens yttrande ingått i beräkningarna. Anmärkningen i denna punkt synes sålunda icke äga något fog för sig.

I övrigt förefaller det, som om i kommunens yttrande anförts synnerligen goda skäl för riktigheten av de åberopade kalkylerna, vilka granskats och vitsordats av erkänt framstående experter inom den privata trävaruindustrien. Det vill synas, som om anledning saknades att tillerkänna dessa omdömen mindre värde än domänstyrelsens beräkningar, vilka möjligen kunna anses visa, att det vid statsdrift i dessa bygder är behöfligt att räkna med något högre omkostnader än som vid privatdrift är nödvändigt och vanligt.

Domänstyrelsens farhågor, att behöfligt förlagskapital icke skulle kunna anskaffas, synas i detta sammanhang icke böra tillmätas någon avgörande betydelse. Skulle mot förmodan några svårigheter i detta avseende yppa sig, torde det föranleda till att bolagsbildningen inhiberas, innan någon inbetalning av tecknat kapital ägt run. Någon verkställighet av beslutet om tecknande av borgen kommer då icke heller ifråga.

I övrigt får länsstyrelsen åberopa vad som tidigare anförts i ärendet samt i underdånighet hemställa om nådigt bifall till framställningen.»

Regerings-
rättens yt-
rande den
5 maj 1927.

Jag ber nu få erinra, hurusom regeringsrätten vid avgivande av yttrande den 5 innevarande månad över Nederkalix kommuns förenämnda framställning om tillstånd att ikläda sig borgensansvar för omförmälda lån enhälligt avstyrkt bifall till framställningen, därvid majoriteten ansett, att kommunen icke vore lagligen berättigad att ikläda sig dylikt borgensansvar.

Kungl. Maj:t har i anledning av regeringsrättens yttrande förklarar kommunens ansökning icke kunna bifallas. Med hänsyn härtill torde enda möjligheten att skapa förutsättningar för företagets förverkligande vara, att staten i avsevärd utsträckning lämnar bistånd.

I sådant ändamål har följande preliminära plan framlagts. I stället för det lån å 1,500,000 kronor, för vilket kommunen avsett att teckna borgen, skulle föreningen Nederkalix industri u. p. a. erhålla ett statslån å motsvarande belopp. För detta lån skulle läggas som säkerhet de hypotek, som av föreningens medlemmar kunde erbjudas. Därutöver skulle staten delta med direkt aktieteckning till ett belopp av högst 500,000 kronor. Under förutsättning att Ytterstforsbolagets konkursförvaltning, respektive detta bolags kreditgivare, såsom ställts i utsikt, såsom likvid för Karlsborgsfabriken godtog 800,000 kronor i aktier och att ytterligare 200,000 kronor i kontanta medel kunde anskaffas från enskilt håll, skulle det erforderliga minimikapitalet 3,000,000 kronor vara tryggt. Den kredit av ganska väsentliga dimensioner, av vilken det nya bolaget skulle vara i behov, syntes under sådana förutsättningar kunna påräknas från det gamla företags kreditgivare.

*Ny plan för
företags
realiserande.*

Över den sålunda uppgjorda nya planen och vad handlingarna i detta ärende i övrigt innehålla hava efter remiss dels statens arbetslöshetskommission den 17, dels ock kommerskollegium och socialstyrelsen gemensamt den 20 maj 1927 avgivit utlåtande.

I nyssnämnda utlåtande har statens arbetslöshetskommission — efter att hava lämnat den av mig först återgivna redogörelsen — anfört följande:

»Kommissionen finner det av handlingarna framgå, att intet anförts, som motsäger det påståendet, att Kalixindustriens återupprättande är ur det allmännas synpunkt av synnerligt stor betydelse. Sett från frågans sociala sida och med hänsynstagande till ortens ekonomiska liv ter sig en lösning efter denna linje som den enda möjliga. Vidare framhåller domänstyrelsen, att företaget, om detsamma bleve bärkraftigt, komme att i längden få stor betydelse för staten som skogsägare.

*Statens
arbetslöshets-
kommissionens
utlåtande.*

Som ovan framhållits hava avsevärda belopp utgivits av statsverket för arbetslöshetens bekämpande i Kalix, och förhållandevis högre kostnader torde komma att uppstå under de påföljande åren. Landets arbetsmarknad äger nämligen icke förmåga att i andra yrken och på andra platser bereda dessa arbetslösa deras utkomst.

Utsikten att ett flertal år framåt nödgas bereda huvudparten av Kalix-bygdens arbetarstam uppehälle genom nödhjulsarbete och understöd är så betänklig ur alla synpunkter, att kommissionen icke tvekar uttala, att det för befolkningen därstädes är en tvingande nödvändighet, att den beredes möjlighet att finna sitt uppehälle genom fritt arbete. Kommissionen är därför villig tillstyrka, att ett statsingripande sker för att jämsides med det enskilda initiativet skapa en bärig industri vid Karlsborg.

Vad angår frågan om industriens bärighet, är kommissionen icke i stånd att uttala sig varken rörande de uppgjorda kalkylernas riktighet eller om den kritik, som mot dem framförts.

Sökandens framställning avser att erhålla Eders Kungl. Maj:ts tillstånd att på vissa villkor teckna borgen för ett lån i och för aktieteckning i det beramade industriföretaget. Regeringsrätten har, som förut framhållits, en-

hälligt avstyrkt bifall härtill. Då kommissionen det oaktat upptagit ärendet till så ingående behandling, har det givetvis varit med den tanken, att en annan väg kunde anvisas för ernående av ett lyckligt resultat. Kommissionen har därvid tagit sikte på uttalandena i den ovannämnda, ärendet bilagda promemorian och den däri framförda finansplanen. Kommissionen får tillstyrka, att denna plan lägges till grund för Eders Kungl. Maj:ts beslut i ärendet. Det lär vara av särskilt stor vikt, att orsintresset starkt sammankopplas med företaget. Genom att föreningen Nederkalix industri u. p. a. bliver läntagare på samma grunder, som uppdragits för det med kommunal borgen tänkta lånet, kommer denna fasta sammanknytning av Kalixbygden och dess industri även med den nu föreslagna anordningen att göra sig gällande.

Under hänvisning till vad ovan anförts får statens arbetslöshetskommission, ur de synpunkter den har att företräda, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte besluta att hos riksdagen hemställa om anvisande av medel

dels för utlämnande av ett lån å 1,500,000 kronor till föreningen Nederkalix industri u. p. a. på angivna villkor och dels för tecknande av aktier å ett belopp av 500,000 kronor i Kalix träindustriaktiebolag.»

*Gemensamt
utlåtande av
kommerskolle-
gium och
socialstyrel-
sen.*

Jag övergår härefter till en redogörelse för det av kommerskollegium och socialstyrelsen gemensamt avgivna yttrandet.

Ämbetsverken hava först erinrat om att frågor av närbesläktad natur under innevarande år motionsvägen bringats inför riksdagen.

I motion nr 138 i andra kammaren har sålunda herr Lövgren i Nyborg föreslagit riksdagen att ställa en näringsrevisionsfond å 10,000,000 kronor till regeringens förfogande, för att bereda denna möjlighet till ekonomiskt ingripande för att hindra näringslivets sammanbrott i trakter, där detta råkat i förfall på grund av ekonomiska svårigheter, vilka bottna uti ett tidigare överskattande av näringens avkastningsförmåga. Fonden skulle endast komma till användning inom sådana orter, där förutsättningar för näringslivets rekonstruktion funnes och stora sociala och nationella värden stode på spel.

För att visa nödvändigheten ur statens synpunkt av att regeringarna erhålla medel till förfogande för dylikt ändamål hänvisar motionären till förhållandena i östra Norrbotten, sedan driften vid flera av trävarubolaget Ytterstfors-Munksunds verk därstädes på grund av ekonomiska svårigheter nedlagts. Fattigvårdstungan sprang upp till en förut oanad höjd och nödhjulsarbeten måste anordnas, vilka ytterligare belastade kommunernas budget, och samtidigt som skatterna stego, försämrades bondebefolkningens avsättningsförhållanden. Förutsättningar för en industriens rekonstruktion förefunnes emellertid här otvivelaktigt. Att den privata företagsamheten emellertid icke utnyttjat tillfället att återuppbygga en industri i dessa trakter berodde sannolikt på, att den svenska träförädlingsindustriens ekonomiska förläggare på grund av en, enligt vad det nu efter riksskogstaxeringen visat sig, felkalkylering av läget på det skogsekonomiska området, infört en restriktiv politik gent emot kreditgivning till nyanläggningar.

Befolkningen inom Nederkalix kommun, som hårdast drabbats av industriens nedläggande, hade nu försökt bilda ett bolag för övertagande av Karlsborgs sågverk och sulfatfabrik. Inom kommunen trodde man sig kunna uppbringa en miljon kronor. Då denna summa emellertid blott vore tredjedelen av det, som behövdes, måste man vända sig utåt för uppbringande

av det återstående kapitalet. Om detta icke lyckades, ansågo motionären, att staten borde bidraga med så stort belopp, som erfordrades för att få företaget i gång. En passiv hållning från statens sida, som skulle lända till industriens definitiva nedläggande, skulle kosta mera än som erfordrades för att få den i gång. Motionären hänvisade, bland annat, till de stora summor, som staten såsom ägare av stora skogsmarker årligen finge offra inom dessa kommuner i form av höjda skatteutgifter till kommunerna och vägdistriktet.

Denna motion har ännu icke behandlats av riksdagen.

Härefter hava ämbetsverken för egen del anfört följande.

»Den föreliggande frågan bör bedömas ur dels social och dels ekonomisk synpunkt. Ämbetsverken upptaga först till behandling den förra sidan av spörsmålet.

Vid bedömande av frågan ur social synpunkt riktas blicken i första hand mot befolkningsförhållandena i allmänhet i vår nordligaste landsdel. Dessa kännetecknas i påfallande grad av hög födelsefrekvens med åtföljande stark befolkningstillväxt. År 1925 var sålunda i Norrbottens län, per 1,000 invånare, överskottet av antalet födda 13.4 (5.8 för hela riket) och folkökningen 7.2 (2.9 för hela riket).

Den i jämförelse med riket i dess helhet starka befolkningstillväxten i Norrbottens län kan iakttagas sedan lång tid tillbaka, vilket framgår av följande folkmängdsiffror för åren 1850 och 1925. Stadsbefolkningen är ej medräknad.

	1850	1925
Norrbottens län, antal	55,619	190,940
index	100	343.3
Hela riket, antal	3,131,015	4,182,812
index	100	133.6

Under perioden har alltså landsbefolkningen i Norrbottens län ökats med 243.3 procent men i hela riket endast med 33.6 procent. Om man tager hänsyn allenast till tidsperioden 1900—1925 samt för Norrbottens del frånräknar Gällivare och Jukkasjärvi, där gruvfälten spela en betydande roll, bliva motsvarande folkökningssiffror 25.0 procent för länet men endast 3.7 procent för riket i dess helhet.

Parallellt med befolkningstillväxten hava också vissa icke så obetydliga framsteg gjorts i fråga om jordbruk och kreatursskötsel.

Såsom exempel kan nämnas, att under perioden 1865—1920 den odlade arealen inom länet ökats från 15,797 till 32,693 har eller med 207.0 procent (62.6 procent för hela riket). Såsom en följd härav och av förbättrade jordbruksmetoder har även skörderesultatet ökats, särskilt i fråga om potatis, där skörden exempelvis under perioden från 1871—1875 till 1916—1920 stigit från 72,799 till 221,694 deciton. Likaledes har husdjursantalet, i främsta rummet antalet kor, ökats och mjölkproduktionen tilltagit.

Alltjämt torde dock jordbruk och husdjursskötsel få anses befinna sig på ett relativt lågt utvecklingsstadium, och möjligheterna lära icke på långt när vara utnyttjade.

Beträffande jordbruket kan såsom exempel återgivas följande siffror, avseende just den bygd, som i förevarande sammanhang är av speciellt intresse, nämligen den som är belägen närmast omkring en nyligen ifrågasatt järnvägslinje mellan Morjärv och Karlsborg över Kalix.

	Å k e r har	Ä n g har	Odlingsbar jord har
Hela bygden	3,070	9,725	10,290
Därav inom			
Nederkalixrayonen	1,080	3,380	3,000
Karlsborgsrayonen	460	1,475	2,590

Till belysande av kreatursskötseln kan nämnas, att nötkreaturens antal (år 1919) per 100 invånare i länet endast var 41 mot 62 i hela riket. Den vid mejerier invägda mjölken (år 1924) uppgick för Norrbotten (24 mejerier) endast till cirka 11.6 miljoner kilogram mot för hela riket (1,585 mejerier) cirka 1,393.7 miljoner kilogram, detta oaktat kreatursskötsel med åtföljande mejerihantering lärer få anses såsom en för länet speciellt lämpad näringsgren. Svin- och hönsaveln är påfallande ringa. År 1919 redovisar statistiken för länet 2,699 svin (716,783 för riket) och 8,946 höns (4,828,899 för riket).

Av det anförda finner man i Norrbotten å ena sidan en visserligen gles men i förhållande till riket i övrigt synnerligen starkt stigande befolkning, här närmast i vad rör landsbygden, och å andra sidan ett relativt svagt utvecklat jordbruk med åtföljande kreatursskötsel, vilka näringar visserligen förkovrats men där utvecklingen ej kan anses hava hållit jämna steg med befolkningstillväxten och förmått bereda denna utkomst. Med bortseende från den sedan sekelskiftet uppblomstrande malmbrytningen vid de stora gruvfälten inom länet, finner man, att skogsbruket, samlat företrädesvis kring vattendragen, samt sågverks- och i viss utsträckning cellulosaindustrierna vid älvmyningarna måste hava spelat och måste spela en dominerande roll i folkförsörjningen, vare sig de erbjudit den huvudsakliga inkomsten eller också, vilket ofta varit fallet, viktiga biförtjänster för jordbruksbefolkningen. Det torde ej heller behöva närmare utvecklas, hurusom skogsbruket med därtill förbundna industrier äger speciella betingelser för att utgöra en av huvudfaktorerna inom näringslivet i denna nordliga landsända.

Vad här anförts om Norrbottens över huvud taget bebyggda områden, städerna och gruvsamhällena undantagna, äger i det stora hela tillämpning på förhållandena i Kalixbygden och dess vattendragsområde. Även här har näringslivet till väsentlig del varit baserat på skogen och dess avkastning samt skogsprodukternas beredning och utskeppning.

De lokala betingelserna för dessa näringsgrenar torde ej hava undergått någon väsentlig försämring — man lärer i sådant hänseende kunna och böra bortse från tillfälligt växlande konjunkturen på världsmarknaden. Ej heller lärer befolkningens beroende av dem för sin utkomst hava minskats. I allt fall lärer man få förutsätta, att en mera nämnvärd förändring härutinnan, närmast genom ett utvecklande av jordbruket och boskapsskötseln, kan genomföras först efter hand under en följd av år. Icke desto mindre har sammanbrottet av en omfattande ekonomisk organisation — alltså faktorer, som i huvudsak äro att söka utanför Kalixorten — lett till att nära nog hela sågverksindustrien jämte en uppvuxen cellulosaindustri blivit i grund spolierad efter hela den svenska kuststräckan öster om Luleå. Och när sedan denna ekonomiska organisation går mot en rekonstruktion, föranleda vissa, av speciella faktorer betingade koncentrationsåtgärder, att dess industriella anläggningar förläggas till annan avlägset belägen ort.

Den sålunda inträffade katastrofen har haft vittgående verkningar för hela östra Norrbottens ekonomiska liv men synes i alldeles speciell grad hava drabbat Kalixbygden med dess tidigare för orten betydande industriella

anläggningar och omfattande trävaruskeppningar. Nederkalix, som för en ganska vidsträckt bygd av ålder utgjort ett icke oviktigt ekonomiskt och kulturellt, svenskt centrum med en jämförelsevis betydande folkmängd — invånarantalet i socknen uppgick den 1 januari 1926 till 12,684 — synes nu hotat till hela sin framtida existens. Att göra dess näringsliv helt oberoende av ifrågavarande industri torde varken kunna genomföras eller vara förenligt med ortens naturliga ekonomiska livsbetingelser, och även en övergång i ökad omfattning till jordbruk med boskapsskötsel lärer, såsom nämnts, kunna ske allenast successivt under loppet av en längre tid. Härtill kommer, att dessa senare ningar redan nu lida svårt avbräck genom försämrade avsättningsmöjligheter.

Den arbetslöshet, som av sålunda angivna orsaker uppkommit inom länet, enkannerligen i Kalixbygden, torde sedan en längre tid hava varit bland de svåraste, om icke den allra svåraste, inom hela landet och har påkallat synnerlig uppmärksamhet från det allmännas sida. Erinras må, att flera av regeringens ledamöter jämte representanter för lokala och centrala myndigheter under nästlidna sommar funno anledning att besöka dessa trakter för att på ort och ställe göra sig närmare underrättade om förhållandena.

En omfattande hjälpverksamhet har befunnits påkallad. Närmast har det här liksom eljest påvilat kommunen att draga försorg om sina hjälpbehövande, och kommunens bördor härför hava varit ansenliga. Sålunda belöpte sig enligt handlingarna år 1926 Kalix sockens fattigvårdsutgifter till 212,840 kronor eller 5.49 kronor per bevillningskrona eller 37 procent av hela det uttaxerade beloppet 602,266 kronor, i sin tur motsvarande 16.45 kronor per bevillningskrona. De sammanlagda kommunala utskylderna — landstingsskatt (3.16 kronor) och vägskatt (den senare 75 öre per vägfyrk, beslutad år 1926), alltså inräknade — skulle alltså belöpa sig till 21.86 kronor per bevillningskrona.»

Ämbetsverken hava därefter erinrat om att jämväl från statens sida en omfattande hjälpverksamhet befunnits påkallad, samt att därvid tvenne åtgärder av principiellt extraordinär natur vidtagits, nämligen dels beredande — i syfte att indirekt lindra arbetslösheten — av odlingsbidrag till betydande belopp under nästlidna höst, och dels öppnande under innevarande vår av kontant understödsverksamhet i Kalix.

Härefter hava ämbetsverken fortsatt:

»Uppenbarligen är Kalix kommun redan sällsynt hårt skattetyngd, och givet är, att detta tryck kommer att ytterligare ökas i samma mån som den beskattningsbara inkomsten i orten minskas. Det är sålunda att emotse, att staten icke kommer att kunna undandraga sig att i ytterligare ökad omfattning träda hjälpande emellan. Beträffande statlig hjälpverksamhet under den form sådan företrädesvis bedrives, nämligen anordnande av nödhjälpsarbeten, förtjänar särskilt framhållas svårigheterna att finna erforderliga, lämpliga arbetsobjekt i dessa nordliga landsändar. Av förhållandenas makt har man nödgats i stor utsträckning tillgripa arbeten på förbättrande av vägförbindelserna. Man kan skönja, hurusom utförda eller beslutade väg- och brobyggnadsarbeten åsamkat vägdistriktet allvarligt betungande skuldbördor, som synas hota att växa dem över huvudet. Sålunda må nämnas, att vägskatten i medeltal per fyrk i Norrbottens län sist utgjorde för naturavväghållare 29.16 och för övriga 48.87 öre, medan motsvarande medeltal för hela riket stannade vid respektive 8.01 och 27.71 öre. För

Nederkalix socken utgör den senare siffran 75 öre (beslutad år 1926). Det kan under sådana förhållanden ifrågasättas, om nödhjälpsarbeten av nu berörda anledning framdeles kunna beredas inom Norrbotten i samma utsträckning som hittills.

Till belysande av den faktiskt rådande arbetslöshetens omfattning inom Kalix hava vissa vid arbetslöshetsräkningen den 5 maj 1927 lämnade uppgifter blivit sammanställda i nedanstående tablå. Med hänsyn till den synnerliga skyndsamhet, med vilken denna bearbetning av primäruppgifterna måst bedrivas, kunna siffrorna endast betraktas såsom preliminära.

Arbetslösa i Nederkalix kommun enligt arbetslöshetsräkningen den 5 maj 1927.
Preliminär uppgift.

Näringsgrenar	Hela antalet arbetslösa	Därav boende å		Fastighetens storlek			
		egen fastighet	föräldrars (svärföräldrars fastighet)	under 2 hektar	2—5 hektar	5 hektar och däröfver	ej uppgiven areal
Jordbruk	126	66	52	66	31	5	16
Skogs- och flottningsarbete	103	28	59	50	16	6	15
Sågverks- och brädgårdsarbete	873	190	227	227	23	7	160
Byggnadsverksamhet	44	23	6	16	3	—	10
Stuveri- och transportarbete	103	41	34	41	11	2	21
Grov- och tillfällighetsarbete	82	13	42	26	10	—	19
Annat arbete	40	9	12	15	1	—	5
Summa	1,371	370	492	441	95	20	246
Därav nödhjälpsarbetare ...	159	56	31	52	6	—	—

¹ Härtill komma 5 kvinnor.

Slutsumman av de redovisade manliga arbetslösa är 1,371 (dessutom 5 kvinnor). Denna arbetslöshetsciffror bör jämföras med befolkningssiffrorna för orten. Den 1 januari 1926 var hela invånarantalet i Nederkalix kommun 12,684. Om man bortser från kvinnorna samt gossar och ålderstigna män, kan den manliga befolkningen i de arbetsföra åldrarna (15—65 år) med ledning av vissa befolkningsstatistiska genomsnittssiffror för länet uppskattas till cirka 3,400 personer. Av dessa skulle alltså enligt arbetslöshetsräkningen cirka 40 procent vara arbetslösa. Denna kvot lär få anses anmärkningsvärt hög och ägnad att till fulla bestyrka uppgifterna om nödens allvar. Så vitt preliminära överslagsberäkningar giva vid handen, är kvoten den högsta i länet, dock ganska tätt följd av siffran för det närbelägna Töre. För samtliga orter utanför Norrbottens län synes relationsiffran i fråga ställa sig avsevärt lägre, även där arbetslösheten anses särskilt svårartad. Sålunda kan exempelvis nämnas, att en av de högsta siffrorna utanför Norrbotten (Ljusnarsberg) icke lär överstiga 15 procent. Vidare framgår, att flertalet av de arbetslösa, eller 976, är sågverks- och brädgårdsarbetare samt stuveri- och transportarbetare, av vilka så gott som samtliga torde hava blivit arbetslösa på grund av nedläggandet av sågverks- och cellulosaindustrierna.

Vidare märkes, att en stor del av de arbetslösa (802 personer) visserligen äger en replipunkt i jordbruk, men att dessa merendels äro mycket små (441 under 2 har) och uppenbarligen otillräckliga för att ensamma bereda den arbetslöse nödigt uppehälle. Av dessa arbetslösa jordbrukare hava 87 ansetts kunna hänvisas till samt ha antagit nödhjälpsarbete. Ej mindre än 569 arbetslösa sakna dock dylik replipunkt i jordbruket och torde vara att anse såsom rena industriarbetare, vilka äro helt beroende av kontant arbetsinkomst.

Ser man förhållandena i Kalix i den belysning de kunnat erhålla, lärer ej kunna bestridas, att läget är av den allvarliga och egenartade natur, att utomordentliga åtgärder från statens sida, vilka eljest knappast torde böra ifrågakomma eller vara tillämpliga på andra håll, här kunna och böra tagas under övervägande.»

Det gällde alltså enligt ämbetsverken att närmare undersöka, huruvida det föreliggande förslaget över huvud taget kunde anses erbjuda en framkomlig och i rimlig mån betryggande väg ur svårigheterna. I detta hänseende hava ämbetsverken anfört följande:

»Närmast kommer härvid i betraktande frågan om effekten för de arbetslösa i orten av projektets förverkligande. Syftet med detta är givetvis i främsta rummet att därigenom bereda arbetstillfällen och arbetsförtjänster åt befolkningen i en ort, som hotas av ekonomisk ruin. I fråga om syftet står företaget sålunda nödhjälpsarbetena mycket nära. Vidare bäres företaget upp av hela ortens befolkning såsom intressenter och lärer kunna påräkna kraftig intresserad medverkan, i den mån sådan medgives, från kommunens sida. Härigenom får företaget en viss likhet med kooperativa och kommunala företag med i viss mån allmännyttig karaktär. Slutligen äro de anspråk, som rests på statens medverkan, synnerligen betydande och denna medverkan alldeles utslagsgivande för företagets igångsättande. Den medverkan från statens sida, som här påkallas, har praktiskt taget sitt enda existensberättigande i den hjälp till utkomst, som beredes en arbetslös befolkning, vilken eljest i större eller mindre utsträckning måst göras till föremål för omvårdnad från statens sida (nödhjälpsarbeten och kontant understödsverksamhet).

Man torde under sådana förhållanden kunna fordra och påräkna, att arbetstillfällena i görligaste mån komma att förbehållas ortens arbetslösa, ävensom att arbetets lugna bedrivande blir behörigen tryggt.

I detta sammanhang förtjänar en annan synpunkt tagas i betraktande. Enligt sakens natur är det förenat med vådor att alltför ensidigt basera näringslivet i en ort på ett enda industriföretag, synnerligast om dess drift i mera framträdande grad är beroende av växlande konjunkturer på världsmarknaden. Erfarenheterna från Kalixorten erbjuda ett talande exempel härpå. Ett realiserande av det föreliggande förslaget skulle innebära, att Kalixortens näringsliv ånyo i betydande grad skulle vila på driften vid ett enda större företag. Starkt förtjänar därför betonas angelägenheten av strävanden att giva näringslivet i orten en mera allsidig inriktning, detta jämväl av det skälet att driften vid företaget i fråga givetvis främjas av ett i övrigt blomstrande näringsliv, som utan alltför stora friktioner och prisfördyringar förmår tillhandahålla arbetskraften dess nödvändighetsvaror, i första hand livsmedel.»

Innan ämbetsverken övergått till en närmare behandling av det föreliggande förslaget, hava de först berört vissa frågor, som tidigare varit å bane och i vilka kommerskollegium för sin del haft att yttra sig. Härom anföres:

»Motiven för att staten skulle ingripa stödjande för att underlätta uppkomsten av det tilltänkta industriföretaget hava såsom nämnts uppenbarligen sin tyngdpunkt förlagd till det sociala och ekonomiska samt det nationalpolitiska området. Emellertid har staten även i egenskap av största skogsägare inom de områden, som skulle leverera råvara till den föreslagna återupplivade träförädlingsindustrin, uppenbarligen ett direkt ekonomiskt och skogsvårdsintresse av att en bärkraftig dylik industri, utan vilken det torde komma att visa sig vanskligt att vinna avsättning för en hel del avverkningsbart virke från stora delar av ifrågavarande statsdomäner, verkligen kommer till stånd.

Ämbetsverken tillåta sig erinra därom, att förefintligheten av detta direkta statsintresse ifråga om en ökad träförädlingsverksamhet i Norrbotten bland annat kraftigt framhållits i det betänkande, som den 31 januari 1922 avgavs av de enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande av chefen för jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning rörande statlig förädlingsverksamhet beträffande avkastningen från statens skogar. I detta betänkande förordades, bland annat, dels uppförande för statens räkning av två nya sågverk vardera om 4 ramar (motsvarande en produktion om 8,000 standard), varav det ena skulle förläggas till Västerbotten, det andra till Norrbotten, dels att frågan om anordnande av statlig sulfatindustri skulle upptagas till förnyad utredning, så snart bättre utsikter förefunnos för avsättning av sulfatmassa.

I sitt den 18 december 1922 avgivna yttrande över de sakkunnigas berörda förslag avstyrkte kollegium på anförda skäl — bland annat med hänsyn till att redan befintliga sågverks produktionskapacitet måste anses mer än motsvara såväl råvarutillgången som marknadsbehovet — bestämt uppförande av några nya statliga sågverk i övre Norrland.

Efter tillstyrkande av vissa andra föreslagna åtgärder (bl. a. viss omläggning av driften vid det statliga slipersfaktoriet i Piteå, anordnande av fasta kolningsplatser för milkolning m. m.) anförde kollegium beträffande den ifrågasatta sulfatcellulosaindustrien, att frågan härom givetvis vore mera invecklad och svårlöst, bland annat med hänsyn till de mycket betydande kapitalutlägg som en fullt bärkraftig sådan industri krävde, och de ovissa konjunkturförhållanden densamma vore underkastad. Redan med hänsyn till anläggningarnas omfattning och storleken av det härför och till driften erforderliga kapitalet vore en säkrad tillgång till råvara — massa-ved — en nödvändig förutsättning för uppkomsten av en dylik industri. I de trakter, där staten innehade den alldeles övervägande delen av skogsarealen kunde ett sådant säkrande av råvarutillgångarna för förädlingsindustri av ifrågavarande slag tänkas genomfört, antingen genom avverkningskontrakt under längre tid eller genom att staten själv eventuellt under samverkan med kommuner eller enskilda inträdde såsom företagare eller medintressent i dylika industriföretag. I vissa fall kunde under angivna förutsättningar starka skäl anföras för åtgärder av sistnämnda slag, därest säkrad utsikt kunde anses föreligga för lönande avsättning av sulfatmassa. Då emellertid dessa avsättningsmöjligheter för det dåvarande vore relativt begränsade, och den sammanlagda tillverkningskapaciteten vid redan befintliga anläggningar väsentligt överstege den dåvarande förbrukningen, ansåges tidpunkten i varje

fall knappast lämplig för realiserandet av dylika förslag, vilka i varje fall borde föregås av en mera ingående allsidig och detaljerad prövning än den då föreliggande. Tillbörlig hänsyn borde härvid jämväl tagas till konkurrensen om råvaran — sågverksavfall och gallringsved av furu — mellan kolningsindustrien, d. v. s. järnhanteringen och den nya sulfatindustrien, samt till respektive industriers allmänna betydelse.

Här må jämväl beröras de för några år sedan ingivna framställningar från representanter för Mora, Orsa och Älvdalens socknar i Dalarna, vilka avsågo att staten skulle ingå såsom medintressent i en planerad träförädlingsindustri i Dalarna, vilken i första hand skulle omfatta anläggning av en sulfatfabrik i Orsa. I ett den 6 november 1923 till Kungl. Maj:t (jordbruksdepartementet) avgivet utlåtande avstyrkte kollegium på tekniskt-ekonomiska grunder och jämväl med hänsyn till de ovissa utsikterna för den framtida avsättningen av sulfatcellulosa, att staten engagerade sig i det tilltänkta företaget.»

Beträffande grunderna för det föreliggande förslaget hava ämbetsverken härefter anfört följande:

»Ehuruväl, såsom redan framhållits, motiven för det nu ifrågasatta statsunderstödet för att möjliggöra återupplivandet av en industriell träförädlingsverksamhet inom Kalixbygden huvudsakligen måste anses ligga på det sociala området, är det givetvis av största vikt, att de tekniska och ekonomiska grunder, varpå det projekterade företaget baseras, bliva verkligt bärande. I annat fall riskerar man uppenbarligen att efter några få års förlopp ställas inför samma situation som nu — kanske till och med inför en i viss mån försämrad sådan — på grund av ett nytt industriellt sammanbrott.

Den synnerligen knappa tid, som med hänsyn till ärendets brådskande natur varit tillmätt för avgivande av ämbetsverkens yttrande, har uppenbarligen icke medgivit någon mera ingående prövning av de uppgjorda kalkylerna, vilka dessutom i vissa delar äro helt summariska och därför icke möjliggöra någon detaljerad kritik. Emellertid har i det av domänstyrelsens överkostnadsberäkningarna avgivna yttrandet anförts kritik mot en del poster, huvudsakligen berörande sågverksanläggningen och driften därstädes. Med hänsyn härtill och för att i den mån, förhållandena det medgivit, erhålla ytterligare uttalanden från sakkunnigt håll över de beräkningar rörande anläggning och drift, varpå det tilltänkta företaget baserats, har kommerskollegium tillkallat tre sakkunniga, nämligen i fråga om sulfatindustrien f. disponenten, civilingenjören Berthold Smärt samt överingenjören vid Skutskär Sixten Sandberg och beträffande sågverksdriften disponenten vid Mo och Domsjö aktiebolag Karl Salin att granska ifrågavarande beräkningar och däröver avgiva yttrande. Dessa yttranden bifogas. (*Bil. G. och H.*)

I fråga om de allmänna förutsättningarna för återupptagandet av de föreslagna industrierna må något beröras råvarutillgången, platsens läge i industriellt hänseende samt utsikterna för avsättning av produktionen.

Av råvaran för sågverksrörelsen skulle omkring 90 procent säkras genom ett 15-årigt leveranskontrakt med domänstyrelsen; för sulfatfabrikens behov skulle leveranserna enligt samma kontrakt motsvara omkring 50 procent av tillverkningskapaciteten, medan resten skulle täckas genom inköp dels av kokflis (sågavfall) från angränsande sågverk, dels av rundved. De priser, som enligt de båda alternativa kontraktsförslagen skulle erläggas till domän-

styrelsen för virke på rot, torde enligt det ena alternativet ungefär motsvara, enligt det andra något understiga det nuvarande marknadspriset; i förra fallet skulle å-priset vara fast intill utgången av 1936, men sedermera, därest någöndera av parterna det påkallade, kunna revideras för 5-årsperioden 1937—1941 på så sätt, att priset förhållandet bleve detsamma som nu förut sattes till de genomsnittrotsvärden, som erhållits å virkesauktionerna i Norrbotten. Enligt det senare alternativet skulle ökning av virkespriset äga rum under den första 10-årsperioden vid viss ökning av exportprisen å sågat virke och kraftsulfatmassa enligt i kontraktet närmare angivna grunder, däremot ingen *sänkning* i motsvarande mån vid prisfall. Efter första 10-årsperioden skulle liksom i förra fallet revision av prislistan kunna påyrkas av endera av parterna.

Kontrakten om koncession å virkesköp hava av tvenne sakkunniga, jägmästarna S. Lindroth och C. Stenberg, granskats och därvid ansetts utgöra en värdefull tillgång för det tillämnade företaget. Domänstyrelsen har ställt sig något mera tveksam beträffande utdrivnings- och flottningskostnaderna. Vidare har styrelsen ansett tillverkningskostnader, räntor m. m. i vissa fall för lågt beräknade, samt även uttalat tvivel rörande utsikterna att under alla förhållanden och särskilt i händelse av en vikande konjunktur ernå de beräknade saluvärdena å produktionen.

Återkommande här nedan till frågan om anläggnings- och produktionskostnadsberäkningarna, vilja ämbetsverken i detta samband endast framhålla, att konsekvensen av domänstyrelsens anmärkningar närmast synes innebära, att virkespriserna på rot värderats väl högt, eller i varje fall att möjlighet för en reduktion av desamma vid vikande konjunktur, såsom de sakkunniga framhållit, skäligen borde förutsetts. Åtminstone från stora delar av ifrågavarande skogsområden och särskilt för sulfatmassaveden lär väl nämligen enligt den utredning, som åvägabragts genom förutnämnda sakkunniga rörande statlig träförädlingsverksamhet, avsättning av virket till längre bort belägna förädlingsverk knappast ställa sig ekonomiskt mera lönande.

För övriga närliggande sågverk skulle givetvis beredande av avsättningsmöjligheter för sågavfallet såsom kokflis innebära en fördel.

Under alla förhållanden torde kunna uttalas, att råvarutillgångarna för de föreslagna industrierna *kvantitativt* sett måste anses tryggade.

Vad läget beträffar, är detta givetvis, såsom de sakkunniga erinra, åtskilligt oförmånligare än de sydligare vid kusten belägna industriella verkens med hänsyn till de längre sjöfrakterna, skeppningssäsongens kortare varaktighet samt de olägenheter i övrigt, som följa med ett strängare klimat. Dock må härutinnan framhållas, dels att industriell verksamhet tidigare med framgång bedrivits just i dessa trakter, dels att förhållandena äro i berörda hänseenden ungefär likvärdiga med de i Kemi på finska sidan rådande, där motsvarande industriella anläggningar delvis äro i full gång, delvis under uppförande.

En särskild teknisk olägenhet har, enligt vad som ävenledes av de sakkunniga framhållits, gjort sig gällande i fråga om läget vid Karlsborg för en sulfatfabrikation, i det att vid vissa vindar vattnet i älvmynningen lär bliva salthaltigt och därigenom mindre lämpligt för cellulosatillverkning. I vad mån denna olägenhet, som torde kunna undgås genom tillförsel av färskvatten från annat håll, beaktats vid planeringen av anläggningen är ej ämbetsverken bekant. Det torde dock böra framhållas, att motsvarande svårigheter lära emellanåt göra sig gällande vid andra vid kusten belägna verk.

De kanske allvarligaste betänkligheterna i tekniskt-ekonomiskt hänse-

ende för det tillämnade företaget erbjuda likväl *avsättningsförhållandena för sulfatmassan*. För belysande av dessa förhållanden hänvisas till bilagda tabläer¹, uppgjorda å kommerskollegii statistiska byrå över Sveriges produktion och export av sulfatcellulosa under åren 1913 samt 1921—1925 (26), dels till jämväl bilagda av de sakkunniga sammanställda översikts-tablå² över den totala världsproduktionen av samma vara till och med år 1926, jämte kalkylerad produktionsökning under åren 1927—1929. Av dessa tabläer framgår den ofantliga fortgående ökningen såväl av Sveriges produktion som av världsproduktionen sedan år 1920. Enligt den av de sakkunniga meddelade tabläen skulle världsproduktionen år 1929 kunna motsvara omkring $2\frac{1}{2}$ gånger siffran för år 1920. Härvid är likväl att märka, att i fråga om vissa länder (Norge, Finland, Canada) några siffror rörande eventuell produktionsökning ej varit tillgängliga; i den approximativa totala produktionen ingå därför ifråga om dessa länder endast senare tillgängliga produktionsstatistiska siffror.

Med hänsyn till de i viss mån försvårade avsättningsförhållanden, som redan gjort sig gällande, samt till den ytterligare motsedda enorma produktionsökningen torde det vara tvivel underkastat, huruvida det beräknade priset för sulfatmassan, 185 kronor per ton, skall visa sig hållbart. Sannolikt torde man snarare få räkna med en lägre siffra, eventuellt ned till 160 kronor per ton, i vilket fall cellulosafabrikationen med inräknande av nödiga avskrivningar skulle visa ren förlust, därest icke råvarupriset kan i motsvarande grad nedbringas.

Beträffande anläggnings- och driftskalkylerna få ämbetsverken under hänvisning till de av kommerskollegium inhämtade sakkunnigytranden, anföra följande.

Sågverksrörelsen.

Enligt den granskning av kalkylerna för sågverket, som verkställt av disponenten Salin (se *bil. H*), har kostnaderna för modernisering av sågverket med tillhörande bostäder m. m., som beräknats till 200,000 kronor, ansetts mycket knappt tillmätt, och inköpssumman, med hänsyn till verkets förfallna och omoderna beskaftenhet, orimligt hög.

Det erforderliga förlagskapitalet för sågverksrörelsen, som enligt de grundläggande kalkylerna beräknats till 1,540,000 kronor, har på anförda skäl ansetts böra förhöjas till 2,289,800 kronor, alltså med i runt tal 750,000 kronor.

Tillverkningskostnaden per standard har beräknats till	kr.	200: 62
Då försäljningspriset brutto ansetts kunna sättas till det i kalkylen upptagna	»	216: —
skulle vinsten exklusive skatter, avskrivningar och vissa allmänna omkostnader uppgå till	kr.	15: 38
eller för 8,000 standards till	kr.	123,040: —
Härtill skulle komma		
för 450 kbf. splitved	»	36,000: —
för kok- och brännflis	kr.	120,000
efter avdrag av barkningskostnad ...	kr.	58,800
och tillverkningskostnad för tugg ...	» 20,800 » 79,600 »	40,400: —
		kr. 199,440: —

¹ Ej här intagna.

² Sid. 54.

Varifrån avgår:

Avskrivning å sågverket.....	kr. 35,000	
Skatter och allmänna omkostnader, förslagsvis		
beräknade till.....	» 50,000	kr. 85,000: —
varigenom vinsten skulle reduceras till omkring		kr. 114,000: —.

Härvid är att märka, att disponenten Salin ansett kunna ifrågasättas, huruvida sågverksavfallet (kok- och brännflis) ansetts över huvud taget kunna åsättas något värde. Härigenom skulle nettoöverskottet å sågverksrörelsen eventuellt ytterligare nedbringas med 40,400 kronor. Detta inverkar dock ej på kalkylen i dess helhet, då i så fall sulfatindustriens omkostnader minskas med samma belopp.

Sulfatcellulosafabriken.

Anläggningskostnaden anses av de sakkunniga, Smärt och Sandberg, böra höjas med 300,000 kronor, särskilt med hänsyn till nödvändigheten av att anordna synnerligen effektiva upptagningsanordningar för veden.

Tillverkningskostnaden anses böra höjas med 5 kronor per ton cellulosa.

Med iakttagande av dessa jämkningar skulle driftkalkylen för sulfatfabriken komma att ställa sig sålunda:

Inkomster:		
15,000 ton stark sulfat å kr. 185		2,775,000
Utgifter:		
Råvara (ved och flis) enligt kalkyl	kr. 742,580	
Tillverkningskostnad för 15,000 ton å 92.40	» 1,386,000	
Förlagsränta	» 33,075	
Avskrivning å fastigheten:		
10 % å kr. 2,850,000	kr. 285,000	
2 % å » 1,280,000	» 25,600	
		310,600
		2,472,255
		Driftsöverskott 302,745
		Summa kr. 2,775,000.

Med iakttagande av de approximativa jämkningar i anläggnings- och driftskalkylerna, som påyrkats av de inom kommerskollegium tillkallade sakkunniga, skulle dessa kalkyler komma att gestalta sig på följande sätt:

Anläggningskapital.

Sågverket:

Andel i köpesumman $\frac{2}{5} \times 800,000$	kr. 320,000	
Modernisering av anläggningen	» 200,000	
Bostäder m. m.	» 100,000	620,000

Sulfatfabriken:

Andel i köpesumman $\frac{3}{5} \times 800,000 + 50,000$	» 530,000	
Utbyggnadskostnad	» 3,500,000	4,030,000
		Summa kr. 4,650,000

Förlagskapital:

För sågverksrörelsen cirka	kr. 2,290,000	
» sulfatindustrien »	» 1,970,000	4,260,000
		<u>Summa kapitalbehov kr. 8,910,000</u>

Därav:

Aktiekapitalet är beräknat till	kr. 3,000,000
Ytterligare erforderligt kapital sålunda	» 5,910,000

Samlad driftkalkyl.

Beräknad vinst å sågverksrörelsen enligt ovanstående	114,000
Dito å sulfatcellulosatillverkningen	302,745
	<u>Summa kr. 416,745</u>
Avgår:	
Räntor å upplånat kapital, ej ingående i förlags- räntor 6 1/2 % å 1,650,000	kr. 107,250
Skatter å rörelsen, ej ovan upptagna, förslagsvis ... »	80,000
	<u>187,250</u>
	<u>Nettobehållning kr. 229,495.</u>

Skulle priset å sulfatmassa nedgå till 160 kronor per ton, minskas intäkterna med ytterligare cirka 375,000 kronor, varigenom rörelsen skulle komma att uppvisa förlust.

Uppenbarligen äro samtliga dessa kalkyler helt approximativa och anföras under uttrycklig reservation med hänsyn till den korta tid, som stått till förfogande, liksom till knapphändigheten i de föreliggande kalkylerna m. m.

Av den sålunda gjorda sammanställningen rörande kapitalbehovet och driftkostnaderna framgår enligt ämbetsverkens förmenande dels att anläggnings- och driftkapitalet för de planerade industrierna bör ökas med cirka 1,000,000 kronor, dels att den beräknade nettobehållningen under nuvarande konjunkturläge torde med iakttagande av nödig försiktighet böra reduceras till 230,000 kronor. Vidare att under en nedgående konjunktur, som kan vara att befara, särskilt i fråga om sulfatcellulosa på grund av överproduktion, det beräknade överskottet kan komma att förbytas i driftsförlust, därest icke en nedsättning i råvarupriset kan påräknas.

En förutsättning av yttersta vikt för företagens framgång är uppenbarligen, att dess tekniska och ekonomiska ledning blir tillräckligt kraftig och fullt vuxen de krav, som komma att ställas på densamma.»

Ämbetsverken sammanfatta slutligen sitt yttrande på följande sätt:

»Under nu angivna förhållanden kunna ämbetsverken icke undgå att finna det möta starka principiella betänkligheter, att staten skulle engageras såsom direkt medintressent i form av aktieägare i det tillämnade industriföretaget. Det torde nämligen vara att emotse, att staten i så fall knappast skulle kunna undgå att göras i första hand ansvarig för företagens ekonomi och skötsel. Det är icke ens uteslutet, att statligt direkt delägarskap skulle kunna medföra ökade svårigheter för företagens ledning att vidtaga nödiga åtgärder för nedbringande av anläggnings- och driftkostnader eller att motsätta sig med bolagets ekonomiska intressen oförenliga krav på detsamma.

Å andra sidan nödvändiggöra jämväl enligt ämbetsverkens mening de extraordinära förhållandena i Kalixorten alldeles särskilda åtgärder, utan att

desamma må anses på något sätt prejudicerande för statens ställningstagande till nödlidande industrier i andra delar av landet. Särskilt synes härvid jämväl böra beaktas önskvärdheten av att staten i stället för att i fortsättningen nödgas utbetala mycket betydande belopp — enligt arbetslöshetskommissionens utlåtande beräknade att för Kalixorten under 1927 icke understiga 550,000 kronor — till understöd och nödhjälpsarbeten, de senare delvis inriktade på anläggningar, vilkas nödvändighet eller ekonomiska berättigande i vissa fall torde kunna starkt ifrågasättas, kunde genom en, låt vara ganska betydande, engångsuppoffring lämna en verklig »hjälp till självhjälp» för framtiden.

På anförda grunder vilja ämbetsverken icke motsätta sig att staten lämnar det stöd, som erfordras för det föreslagna industriföretagets upprättande.

Detta stöd torde i första hand böra på föreslaget sätt lämnas genom lån till »Föreningen Nederkalix Industri u. p. a.», för möjliggörande av aktieteckning inom orten i Kalix Träindustriaktiebolag. I en handlingarna åtföljande, den 5 mars 1927 dagteknad promemoria av Carl Lindebäck har det belopp i andelar i nämnda förening, som beräknas bli va tecknade inom kommunen, uppgivits motsvara 1,200,000 kronor.

Enligt tidigare framställning, liksom i den inom handelsdepartementet uppgjorda promemorian, har beloppet beräknats till 1,500,000 kronor. Ämbetsverken ha intet att erinra mot, att det ifrågasatta lånet sättes till högst sistnämnda belopp.

Aktieteckning av enskilda utom orten har tidigare beräknats komma att uppgå till 200,000 kronor, varjämte staten enligt förslaget skulle teckna 500,000 kronor. Därest såsom nämnt det genom förmedling av »Föreningen Nederkalix industri u. p. a.» i orten tecknade aktiebeloppet minskas med 300,000 kronor, skulle för fullteckning av det beräknade aktiekapitalet erfordras 800,000 kronor.

På ovan anförda skäl skulle ämbetsverken anse lämpligast, att det ytterligare erforderliga stödet från statens sida lämnades icke i form av aktieteckning utan såsom lån direkt till företaget, eventuellt i så fall till och med med beviljad räntefrihet under vissa år. Med hänsyn till de erinringar, som framställts mot priset på de befintliga anläggningarna, särskilt därest desamma skulle likvideras genom överlåtelse av aktier, synes jämväl böra undersökas, huruvida ej genom kontant inköp av dessa anläggningar en så betydande minskning av det i företaget investerade kapitalet kunde åvägbringas, att detta borde motivera ett ytterligare statligt stöd i form av lån.»

Departements-
chefen.

Under de senaste åren har frågan om det nödläge, vari vissa delar av övre Norrland blivit försatta i anledning av krisårens industriella omvälvningar, blivit alltmera brännande. Av den redogörelse, som i det föregående lämnats för utvecklingen av förhållandena i Nederkalix med angränsande nejd, framgår, att den situation, som där uppkommit, är av så säregen art och att svårigheterna äro så omfattande och djupgående, att de medel, med vilka den statliga och kommunala arbetslöshetspolitiken i övrigt arbetat, i detta fall icke kunna i längden bringa den erforderliga hjälpen. I detta avseende vill jag särskilt hänvisa till de uppgifter angående arbetslöshetens omfattning, som framkommit vid den senaste arbetslöshetsräkningen. Orsakssammanhanget är visserligen icke i alla avseenden lätt att klarlägga,

men i det stora hela torde man kunna säga, att sammanbrottet av den stora industrikoncernen aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, vilken dominerat det ekonomiska livet i ifrågavarande trakt, och den senare reorganisationen av denna koncern med förflyttning av dess huvudsakliga verksamhet till annan ort helt och hållet omkastat förutsättningarna för Kalixbefolkningens ekonomiska existens. Detta gäller icke endast de uti sulfatfabriken och sågverksrörelsen direkt eller indirekt sysselsatta arbetarna utan även traktens övriga befolkning. Liknande företeelser hava visserligen kommit till synes även på andra håll och äro väl över huvud taget oskiljaktiga från de industriella omläggningar, som efterfölja en allmän kris, men på grund av de vanskliga och ogynnsamma villkor, under vilka befolkningen i övre Norrland lever, har situationen här blivit fullständigt ohållbar. Av arbetslöshetskommissionens redogörelse framgår, att utan särskilda åtgärder någon avsevärd förbättring i förhållandena icke är att vänta. Någon möjlighet att omedelbart bereda de berörda befolkningsgrupperna uppehälle inom annan del av landet läser icke heller förefinnas.

Om icke effektiva medel med det snaraste användas för stödjande av befolkningens ekonomi, kunna konsekvenserna uppenbarligen bliva högst allvarliga och för en längre framtid försänka denna befolkning i social och ekonomisk depression. Ställer man vid sidan av den nu tecknade mörka bilden det faktum, att inom kommunen framträtt en energisk och målmedveten strävan att med egna krafter så långt de räckta förbättra ställningen, synes det mig, som om statsmakterna icke kunde undgå att till allvarlig prövning upptaga den frågan, huruvida man icke bör med positiva åtgärder inskrida till förmån för denna så hårt drabbade befolkning, även om detta innebär ett frångående av hittills tillämpade grundsatser. Denna uppfattning har ju också kommit till uttryck i de av arbetslöshetskommissionen samt av kommerskollegium och socialstyrelsen avgivna utlåtandena.

Såsom tidigare omnämnts, har man inom kommunen enats om en plan, som i huvudsak går ut på att med stöd från största möjliga antal av kommunens innevånare på nytt igångsätta den nedlagda sulfatcellulosatillverkningen och sågverksrörelsen vid Karlsborg. För detta ändamål har bildats en förening, Nederkalix industri u. p. a., vilken dels inlett underhandlingar med aktiebolaget Ytterstfors-Munksunds konkursbo om övertagande av bolagets fasta anläggningar på platsen, dels ock från domänstyrelsen erhållit anbud på ett långfristigt leveranskontrakt å den för driften behövliga råvaran. Utan att i detta sammanhang ingå på något bedömande av det värde med hänsyn till resultatet av en blivande industriell drift, som bör tillerkännas de uti ifrågavarande båda avseenden lämnade utfästelserna, synas dock härmed själva grundförutsättningarna för ett igångsättande av det blivande företaget under icke alltför ogynnsamma auspicer ha blivit givna.

Frågan om anskaffandet av det kapital, som måste investeras i det planerade företaget, har emellertid ännu icke fått sin lösning. De kontanta tillskott, som ortsbefolkningen utan låneunderstöd kan lämna, äro av nära-

liggande skäl icke särdeles betydande, och för en kapitaltillförsel från annat håll lärer endast under bestämda förutsättningar finnas möjligheter. Det kreditinstitut, som varit förläggare åt Ytterstforsbolaget, har nämligen förklarat sig berett att såsom likvid för anläggningarna vid Karlsborg mottaga aktier till ett belopp av 800,000 kronor i ett blivande, för anläggningarnas drivande avsett bolag och att även framdeles tillhandahålla detta bolag erforderlig kredit men har därtill fogat det villkor, att bolagets aktiekapital bestämmes till lägst 3 miljoner kronor. Även om man räknar med den möjligheten, att upp till 200,000 kronor skulle kunna uppbringas från enskilda aktietecknare utanför föreningen Nederkalix industri u. p. a., återstår sålunda att anskaffa ett kapital av 2 miljoner kronor. Såsom tidigare erinrats, hade Nederkalix kommun förklarat sig beredd att för föreningens räkning teckna borgen för ett lån av 1¹/₂ miljon kronor, varmed alltså ³/₄ av det återstående kapitalbeloppet skulle hava täckts. Med hänsyn till den ställning regeringsrätten intagit till frågan om medgivande för kommunen att teckna sådan borgen, får emellertid frågan härom anses hava förfallit. Vid sådant förhållande synes icke någon annan utväg återstå än att staten träder hjälpare emellan. Det förslag i sådant hänseende, som varit underställt myndigheternas prövning, innebär att den säkerhet, som sålunda ifrågasatts för föreningens lån, ersättes med statens borgen eller ock att staten själv ställer beloppet såsom lån till föreningens förfogande. Härutöver skulle för anskaffande av det återstående felande beloppet en aktieteckning från statens sida till ett belopp av högst 500,000 kronor ifrågakomma.

Vid överbägande av detta förslag har jag ingalunda förbisett de stora betänkligheter både av principiell och praktisk natur, som kunna anföras mot de ifrågasatta eller andra liknande åtgärder från statens sida. Vad beträffar frågan om understöd i form av lån, förekommer ju visserligen i icke ringa utsträckning, att staten inträder såsom kreditgivare åt den enskilda företagsamheten. Här må erinras bland annat om tillvaron av manufaktur-förlagslånefonden, vilken ju har karaktären av en permanent institution för tillgodoseende av vissa industriella lånebehov. Likaså existera sedan gammalt fonder för utlämnande av lån till torvindustriföretag, till rederiföretag o. s. v. Dessa olika grenar av låneverksamhet äro emellertid underkastade starka begränsningar och detaljerade föreskrifter ifråga om såväl förutsättningarna för lånens beviljande som de säkerheter, vilka böra ställas för desamma. Vad förutsättningarna för lånens utdelande beträffar har det i den så att säga normala låneverksamheten från statens sida städse tillsetts, att en uppmuntran åt respektive företag icke kan väcka berättigad gensaga från övriga företag inom den näringsgren, som vederbörande företag tillhör. Ur sistnämnda synpunkt kan naturligen ett igångsättande med statlig hjälp av sulfatcellulosatillverkningen vid Karlsborg föranleda betänkligheter på den grund att denna industri för närvarande arbetar under relativt ogynnsamma förhållanden. Vad angår frågan om säkerheterna för ett eventuellt lån, synes

det vidare tämligen givet, att medlemmarna i föreningen Nederkalix industri u. p. a. icke annat än undantagsvis kunna vara i tillfälle att prestera sådana säkerheter, som utöver aktierna i det blivande bolaget enligt affärsmässiga grunder kunna tjäna som grundval för kredit. Vad dessa aktiers värde beträffar, kommer detsamma ju helt och hållet att bero på resultatet av den blivande verksamheten. Att i detta avseende göra några mera bestämda uttalanden torde vara vanskligt. Det bör dock sägas, att ett bedömande i ett sammanhang av de nyss åberopade yttrandena från sakkunnigt håll rörande det planerade företags räntabilitet synes ägnat att ingiva förhoppningar om att företaget skall kunna bliva vinstgivande. Åtskilliga av de faktorer, som ingå i kalkylerna för förslaget, äro dock av svåröverskådlig natur, och man synes icke kunna bortse från att ett visst riskmoment förefinnes. — De betänkligheter, åt vilka jag nu givit uttryck i lånefrågan, göra sig naturligtvis än mera gällande, då fråga uppstår om aktieteckning från statens sida i bolaget, något som ju också framhållits av kommerskollegium och socialstyrelsen.

Om jag trots de invändningar mot tanken på ett statligt ingripande av här antytt slag, som sålunda kunna göras, likväl anser mig böra tillstyrka vidtagande av åtgärder för ifrågavarande ändamål, så är detta därför, att jag för min del icke finner det försvarligt att i en situation av så exceptionell karaktär som den nu förevarande lämna en hel landsdel utan erforderligt stöd. I en eller annan form komma i varje fall statsmakterna att få vidkännas högst avsevärda utgifter för möjliggörande av Kalixbefolkningens existens. I överensstämmelse med vad särskilt arbetslöshetskommissionen anfört förefaller det mig då avgjort vara att föredraga att söka bereda befolkningen möjlighet att genom eget arbete komma ut ur det nuvarande nödläget. Endast på en sådan väg kan för övrigt uppnås ett resultat av betydelse för en längre framtid.

På sätt framgår av vissa yttranden i ärendet, synas dessutom starka nationella hänsyn motivera ett ingripande av nu angivna art i denna gränsbygd.

Vad beträffar förutsättningarna för det sålunda ifrågasatta statsingripandet må först nämnas, att enligt vad jag från chefen för jordbruksdepartementet inhämtat, hinder vad på honom ankommer ej möter för tillmötesgående av det från intressenternas sida framställda önskemålet, att tiden för giltigheten av det ifrågasatta avverkningskontraktet med domänstyrelsen bestämmas till 15 år under de villkor, som Kungl. Maj:t må pröva lämpliga.

En given förutsättning för statens bistånd till återupprättande av berörda industriföretag bör uppenbarligen vara, att säkerhet vinnes dels för att överenskommelse på skäligen betingelser kommer till stånd med konkursförvaltningen om övertagande av de för driften erforderliga anläggningarna m. m., dels för att den behövligen driftkrediten på rimliga villkor ställes till förfogande av det förut avsedda kreditinstitutet eller annan penninginrättning.

Innan full klarhet vunnits i nu berörda hänseenden, lärer någon utbetalning av medel från statens sida icke böra ifrågakomma.

I anslutning till vad ämbetsverken anfört torde det kunna förväntas, att de arbetstillfällena, som genom den nu ifrågasatta statshjälpen åstadkommas, i första hand förbehållas ortens arbetslösa. Man torde även kunna hysa en viss förhoppning, att i förevarande fall samtliga parter skola vara besjälade av önskan att såvitt möjligt undvika driftstörningar på grund av arbetstvister.

Av den föregående redogörelsen har framgått, att meningarna varit ganska delade om den lämpligaste formen för lämnande av statens bistånd. I sådant hänseende har föreslagits dels lån för teckning av aktier i det nya bolaget eller lån till detta bolag direkt, dels aktieteckning i viss omfattning från statens sida i det nya företaget, dels borgen för lån till aktieteckning. Huruvida och i vilken omfattning den ena eller den andra understödsformen bör komma i fråga, torde i viss mån få vara beroende av den finansiering i övrigt av företaget, som förhållandena anvisa sasom möjlig och lämplig. Avgörandet härutinnan lärer därför böra lämnas åt Kungl. Maj:t, med föreskrift dock att högst det ifrågasatta beloppet eller 500,000 kronor må användas för aktieteckning direkt av staten. Likaledes torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om länets förräntning, ställande av tillgänglig säkerhet för detsamma ävensom övriga lånevillkor liksom även att tillse, att staten tillerkännes det inflytande över företagens ledning, som må finnas erforderligt. För ändamålet torde ett gemensamt anslag böra uppföras under rubriken »låneunderstöd». Skulle det befinnas lämpligt att teckna aktier i det ifrågasatta bolaget, lärer framdeles kunna omföringsvis göras den omflyttning från rikshuvudbokens konto för låneunderstöd till kontot för statens aktier, som av aktieteckningen må betingas.

Vad angår sättet för beredande av de medel, som må komma att erfordras för ifrågavarande ändamål, torde, på sätt i liknande fall ägt rum, det ifrågasatta låneunderstödet böra bestridas med tillfälliga lånemedel. Det för en eventuell aktieteckning direkt av staten erforderliga beloppet torde däremot böra bestridas av skattemedel. Då enligt vad nyss anförts maximibeloppet för sådan aktieteckning bör vara 500,000 kronor, bör det belopp, som alltså skall bestridas av andra statsinkomster än lånemedel, bestämmas till samma summa. Det sålunda behöfliga beloppet torde böra anvisas på nästa budgetårs stat. Enligt vad jag inhämtat av chefen för finansdepartementet torde icke härigenom rubbning föranledas i den för riksdagen framlagda finansplanen för nämnda budgetår.

Med hänsyn till ärendets synnerligen brådskande beskaffenhet synes det samma kunna jämlikt § 54 riksdagsordningen föreläggas riksdagen utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tiden gått till ända.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må i enlighet med vad förut anförts lämna bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län;

dels å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å kronor 2,000,000, därav att täckas av andra statsinkom-

ster än lånemedel	»	500,000
och att täckas av lånemedel	»	1,500,000;

dels ock, vid bifall till sistnämnda hemställan, höja den i förslaget till riksstat för budgetåret 1927—1928 upptagna inkomstiteln »Tillfälliga lånemedel» med 1,500,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ake Karlholm.

Bil. A.

Justerad utredning**beträffande projekterad industri vid Karlsborg, Nederkalix,**

verifierad av direktör Gunnar Sundblad, Iggesund, och länsjägmästarna C. Stenborg och S. Lindroth, Luleå, enligt vidfogade intyg.

Karlsborgs industriområde med Vånafjärdens hemman nr 1 och 3, tillhörande aktiebolaget Ytterstfors—Munksund i konkurs, med sågverk, brädgårdar, Risö varv samt med nedmonterade sulfatfabriken med tillhörande samtliga inventarier enligt förteckning, ångbåtarna »Viking» och »Motor» samt 70 stycken prämar inköpas för 550,000 kronor.

Denna köpesumma fördelas med c:a 350,000 kronor på sulfatfabriken och 200,000 kronor på sågverket, vartill komma följande kalkylerade nybyggnads-, monterings- och moderniseringskostnader:

Sulfatfabriken.

Andel i köpesumman	kronor	350,000
Utbyggnadskostnad	»	3,200,000
		<hr/>
	kronor	3,550,000.

Sågverket.

Andel av köpesumman	kronor	200,000
Beräknad fullständig modernisering för total fyrskärning med 3 timmertagande ramar jämte ordningställande av brädgård och banor, högst	»	200,000
Bostäder m. m.	»	100,000
		<hr/>
	kronor	500,000.

Förutsättning.

Sågverkets årsproduktion	8,000 stds
Sulfatfabrikens »	15/18,000 tons
	<hr/>
	Summa 23/26,000 enheter.

Beräknad förräntning av förlagsskulden med 6½ procent.

Antagen prisnivå:

Trävaror £ 12—kronor 216 fob brutto.

Alternativt £ 11 netto.

Sulfatmassa kronor 185 netto fob.

Alternativt kronor 200, 210, 220.

Aktiekapitalet kronor 3,000,000.

Koncession angående råvara med kungl. domänstyrelsen. Alt. I och II.

Avtalet beträffande råvaran avser: Alt. II.

Sågtimmer:

- 1) Kvantitet 1,700,000 engl. cyl. kbft efter toppmått, hållande minst $6\frac{1}{3}$ engl. cyl. kbft averi c:a 8.4 s. k. flottningskubikfot med 17' meddellängd à c:a 45 öre per engl. cyl. kbft vid sågen, beräknat lämna à 245 kbft per stds 7,083 stds, huvudsakligen furu.
- 2) Utförlig prisnota för virket å rot såsom bil. anger med glidande skala uppåt på så sätt att $\frac{1}{2}$ öre per engl. cyl. kbft erlägges utöver prisnotan när priset för Hernösand u/s furubattens stiger med fulla 10/— utöver nuvarande prisnivå, som anses ligga i £ 13.7.6.
- 3) Betalning årsvis den 15 september i efterskott.

Massaved:

- 1) Kvantitet c:a 900,000 flott. kbft hållande minst 2 kbft medelaveri. Veden beräknas ställa sig i ca 29 öre per flott. kbft vid fabriken.
- 2) Betalning årsvis den 15 september i efterskott.
- 3) Glidande skala uppåt med 1 öre per kbft om priset stiger med fulla 10 kronor utöver 220 kronor.

Driftskalkyl för sågverket.

Inkomster:

8,000 stds sågade trävaror £ 12 à 18 à kr. 216:—	kronor 1,728,000
450 kubikfamnar splitved	» » 80:—	» 36,000
40,000 kubmet. kokflis	» » 2: 50	» 100,000
20,000 » brännflis	» » 1:—	» 20,000
		kronor 1,884,000.

Utgifter:

Råvara till 8,000 stds, varav 1,700,000 cyl. kbft genom koncession à 45 öre	kronor 765,000
Inköp av 260,000 kbft sågtimmer à 48 öre	» 124,800
Barkningskostnad av 1,960,000 kbft à 3 öre	» 58,800
Tillverkningskostnader, utlastning, underhåll samt försäljningskostnader och diskonton enligt bilaga	» 522,400
Föreningsavgifter à 1 kr. pr stds	» 8,000
Tillverkningskostnader för tugg à 26 öre pr kbm.	» 20,800
Räntor å sågfastigheten à $6\frac{1}{2}$ procent för kr. 500,000	» 32,500
		kronor 1,532,300
		Överskott kronor 351,700

Sulfattabriken.

Inkomster:

15,000 ton stark sulfat à nettopris 185	kronor 2,775,000
Alternativt à 200, 210, 220.		

Utgifter:

Råvara 900,000 kbft rundved av domänstyrelsen å 29 öre pr flott. kbft	kronor	261,000	
Kokflis från eget verk 40,000 kbm. å 2.50 vid fabriken	»	100,000	
Inköp från andra verk c:a 40,000 kbm. kokflis å 2.50 pr kbm. vid fabriken	»	100,000	
D:o av rundved till 4,940 ton å 190 lika med 938,600 kbft. å 30 öre	»	281,580	
Kalksten 500 kg. pr ton å 12: — 6: — pr ton			
Soda och sulfat 165 kg. å 60: — 9: 90 » »			
Emballage	1: 15 » »		
Bränslesågavfall 4 kbm. pr ton å 1: — vid fabriken	4: — » »		
Stenkol 250 kg. pr ton å 20: — ...	5: — » »		
D:o för kalkbränning 80 kg.	1: 60 » »		
Tillverkningskostnad	33: — » »		
Drifts- och underhållsmaterial	10: — » »		
Tjänste- och förmän	3: 25 » »		
Brandförsäkringspremier	2: — » »		
Utlastningskostnad	1: 50 » »		
Skatter, föreningsavgifter, bostä- der, olycksfall, läkare, admini- stration etc.	10: — » »		
	för 15,000 ton å 87: 40 pr ton	»	1,311,000
Räntor å fastigheten 3,550,000 kr. å 6 $\frac{1}{2}$ procent			230,750
Ränta å tillfälligt förlag			33,075
		kronor	2,317,405.
		Överskott kronor	457,595.

Kapitalbehov.

Inköp av »Karlsborg»	kronor	550,000
Utbyggnad av fabriken	»	3,200,000
D:o av sågen	»	200,000
Bostäder m. m.	»	100,000
	För fastigheter kronor	4,050,000.

Förlag.

För sågaffären: maximum vid skeppningarnas inträdande säg 1 juni	kronor	1,540,000
För sulfaten:	»	1,968,850.
	Summa förlag kronor	3,508,850.
	Summa kapitalbehov	» 7,558,850,
varå ränta å 6 $\frac{1}{2}$ procent påförts:		
Sågindustrien	för 500,000 med kronor	32,500
Cellulosaindustrien	» 3,550,000 » »	230,750
Tillfälligt förlag	» 508,850 » »	33,075
Aktiekapitalet	» 3,000,000 » »	—
	Summa 7,558,850	kronor 296,325.

Sammanställning.

Beräknat överskott av sågverksrörelsen	kronor	351,700
Avskrivs 7 procent av fastigheten med	»	35,000
	kronor	316,700.

Överskott av sulfatfabriken	kronor	457,595
Avskrivs å maskinella värden		
2,500,000 kronor å 10 procent ...	250,000	
Byggnader 2 procent ...	1,000,000	20,000
		» 270,000
		» 187,595
	Netto överskott kronor	504,295.

Om försäljningspriset för sågat minskas från beräknade £ 12 överbud brutto till £ 11 netto, avgår från ovanstående summa	»	26,800
--	---	--------

Återstår netto överskott kronor 477,495.

Sulfatpriset utgör för närvarande 217 kronor pr ton. Om priset, som i denna kalkyl är be- räknat efter 185 kronor, ökas till 200 kronor, ökas vinsten med	kronor	225,000 till 702,495.
Ytterligare ökning av 10 kronor pr ton ökar vinsten med 150,000 kronor, alltså 210 kronor pr ton till	kronor	852,495
och 220 » » » »	»	1,002,495.

Tillverknings- samt övriga kostnader pr std.

Timmermagasinskostnader	kronor	2: —
Sågningskostnad för storvirke	»	10: —
» » småvirke	»	2: 80
Staplingskostnader	»	6: —
Allmänna sågningskostnader	»	3: 30
Materialier	»	2: —
Sågförmän	»	—: 50

Skeppningskostnader.

Skeppning (kostnaderna från och med stapelläggningen till dess virket är ombordfört)	»	10: —
Allmänna brädgårdskostnader (underhåll av staplarna)	»	1: 50
Materialförbrukning	»	—: 50
Förmän	»	—: 50
Underhåll av bostäder, brädgård, såg och prämar samt all- männa omkostnader	»	10: —
Tillverkning av 450 kbfm. splitved å 12 kr.	»	—: 70
Brandpremier för verket	»	—: 90
D:o för lagret	»	1: 60
Försäljningskommission och diskonton m. m.	»	13: —
	kronor	65: 30.

För 8,000 stds

kronor 522,400.

Kalix den 16 februari 1927.

Gustaf A. Svanberg. Emil Lindgren. Th. Åkerström. Carl Lindbäck.

Bil. B.

Aktiebolaget Iggesunds Bruk.

Herr Disponent G. Svanberg, Kalix.

Efter att ha tagit del av föreliggande justerade utredning av den 16 februari 1927 beträffande projekterad industri vid Karlsborg, Nederkalix, får undertecknad härmed som min uppfattning uttala, att sulfatfabriken och sågverket böra kunna istandsättas och moderniseras för en tillverkning om respektive 8/10,000 stds sågade varor och 15/18,000 tons sulfatcellulosa till ungefärligen de i kalkylen angivna kostnadsbeloppen, under förutsättning att nödig sparsamhet och insikt få göra sig gällande vid arbetenas planerande och utförande. Beträffande de i samma utredning ingående driftskalkylerna anser jag desamma försiktigt beräknade, och böra de angivna resultaten likaledes under förutsättning av en klok och omtänksam ledning utan större svårigheter kunna ernås. Med den kännedom jag har om rådande förhållanden i Kalix och vid Karlsborg anser jag sålunda goda utsikter föreligga för att en sulfatcellulosa- och sågverksdrift därstädes skall bliva en räntabel affär.

Iggesund den 21 februari 1927.

Högaktningsfullt
Gunnar Sundblad.

Bil. C.

Undertecknade, som blivit ombedda att uttala vår uppfattning om värdet av de 15-åriga avverkningskontrakt, som av intressenter för den projekterade trävaru- och sulfatmassaindustrien vid Karlsborg i Kalix socken avslutats med kungl. domänstyrelsen, få härmed, sedan vi tagit del av de båda alternativa kontrakten, göra följande uttalande.

Alternativ II bestämmer visserligen 1 öre lägre pris per kubikfot, men då detsamma fastställer i visst förhållande stigande à-pris med stigande exportvirkespris, men ingen motsvarande sänkning av à-prisen vid eventuellt sjunkande exportvirkespris, synes oss, med nuvarande utsikter på trävaru- och massamarknaden, alternativ I vara att föredraga. Vill man emellertid kalkylera ytterst försiktigt och hellre taga en liten men säker vinst framför en något större men ej absolut säker, är ju alternativ II att föredraga.

Att det för så stora trävaruindustriärläggningar, som de vid Karlsborg ifrågasatta, måste vara av utomordentligt stor betydelse att hava råvarutillgången säkerställd under en så avsevärd tidsrymd framåt som 15 år, ligger i öppen dag. Alldeles särskilt vilja vi därvid betona betydelsen av tillgången på det relativt grova timret, om vilket virkeslag konkurrensen redan nu är stor och snart nog med säkerhet kommer att bliva än större.

I och med detta långsiktiga avverkningskontrakt bortfalla jämväl de med inköp i allmänna marknaden förbundna anskaffningskostnaderna, som med den allt mera ökade konkurrensen om råvaran kunna antagas bliva rätt betydliga.

Möjligen skulle det i kontraktet fastställda förfarandet vid uppskattningen av virkesmassan kunna ge anledning till farhågor. Med den erfarenhet och de hjälpmedel, som nu finnas beträffande sådant arbete, torde dock kunna anses, att risken av för hög uppskattning är ringa. Snarare kan antagas, att denna uppskattning på rot kommer att hålla sig i underkant av det verkliga utbytet. Av allt att döma synes säljaren hava gått in för att lämna köparen fullgod garanti för prima virke och att medföljande sekunda virke i tillräcklig grad nedtummas.

Vid uträknandet av här angivna à-pris framme vid industriplatserna hava vi utgått från nu vanliga avverknings-, flottnings- m. fl. kostnader. Någon nämnvärd höjning av dessa torde icke behöva förutsättas annat än i samband med stigande konjunkturer på trävarumarknaden, vilket ju enbart länder köparen till fördel.

De av oss beräknade priserna vid såg och fabrik ställa sig sålunda:

Alternativ I:

sågtimmer — 45/46 öre per toppmått cylinderkubikfot;
massaved av tall cirka 29 öre och massaved av gran cirka 38 öre per flottningskubikfot efter Kalixälvens tabell.

Alternativ II:

sågtimmer — 44/45 öre per toppmått cylinderkubikfot;
massaved av tall cirka 28 öre och massaved av gran cirka 37 öre per flottningskubikfot efter Kalixälvens tabell.

En jämförelse med nu gällande priser å skog i allmänna marknaden inom länet utvisar visserligen, att förestående av oss beräknade priser ligga i överkant beträffande sulfatveden, men anse vi detta förhållande mer än väl uppvägas av fördelen att hava råvarutillgången säkerställd för en så lång tid som 15 år framåt, vartill kommer den tendens till stigande priser, som redan nu är förhanden.

Vi anse således detta avverkningskontrakt utgöra en mycket värdefull tillgång såsom grundval för den projekterade Karlsborgsindustrien.

Luleå den 18 februari 1927.

Svante Lindroth.

Biträdande Länsjgmästare
i Norrbottens län.

Carl Stenborg.

Länsjgmästare
i Norrbottens län.

Bil. D.**Förslag till stadgar.***Firma och ändamål.*

§ 1.

Föreningens firma är »Föreningen Nederkalix Industri u. p. a.».

§ 2.

Föreningen, som utgör en sammanslutning av medlemmar, bosatta inom Nederkalix kommun, har till ändamål att efter upptagande av ett femton-årigt amorteringslån till sina medlemmar lämna lån mot revers och med säkerhet av vederbörandes innehavande aktier i under bildning varande företag med uppgift att efter inköp av industrialäggningarna i Karlsborg driva sågverks- och annan industrirörelse.

Aktierna kunna belånas intill sitt nominella värde.

Ingen medlem äger att av föreningen erhålla lån å större belopp än som motsvarar summan av hans insatser i föreningen.

§ 3.

Föreningens styrelse har sitt säte i Nederkalix socken.

Insatser och medlemskap.

§ 4.

Föreningens insatser lyda å 100 kronor. Varje medlem skall innehava minst en insats. Ingen medlem äger rättighet att innehava mera än 100 insatser.

Insatserna inbetalas på följande sätt:

1. Vid föreningens bildande eller vid inträde i föreningen 5 procent av insatsernas belopp.

2. Årligen 14 dagar före annuiteternas inbetalande å det i § 2 omnämnda amorteringslånet:

a.	Vid första t. o. m. fjärde annuiteten	4.5	procent	av	insatsernas	belopp			
b.	» femte » tionde »	5	»	»	»	»	»	»	»
c.	» elfte » trettonde »	9	»	»	»	»	»	»	»
d.	» fjortonde och femtonde »	10	»	»	»	»	»	»	»

3. Vid samtliga under mom. 2 i denna paragraf bestämda inbetalningar av insatserna skola medlemmarna även erlægga ränta efter 6 procent å återstoden av hos föreningen bekomna lån.

§ 5.

Föreningens medlemsantal är uppåt obegränsat. Medlemskap kan förvärfvas av varje inom Nederkalix kommun bosatt man eller kvinna, som är villig att redligt främja föreningens ändamål. Även organisationer och samfälligheter kunna beviljas medlemskap.

§ 6.

Angående föreningsmedlems intagande och avgång gäller vad härom i lag är stadgat.

Dessutom gäller för föreningen följande bestämmelser:

a. Medlem, som icke fullgör sina skyldigheter mot föreningen eller som uppenbart motarbetar föreningens intressen, må kunna uteslutas ur föreningen.

b. Medlem äger icke att uppsäga sitt medlemskap i föreningen förrän två år efter inträdet i föreningen.

c. Uppsägningen skall vara skriftlig och bevittnad.

d. Avgång från föreningen skall äga rum sex månader sedan medlemmen uppsagt sig till utträde eller uteslutits.

§ 7.

Till bestridande av föreningens förvaltningskostnader må varje år enligt ordinarie årsmötets beslut kunna uttaxeras ett belopp av högst 50 öre per insats.

Föreningens organ.

§ 8.

Föreningen håller årligen under september månad ordinarie sammanträde.

Därjämte skall extra sammanträde utlysas, då styrelsen eller revisorerna sådant besluta, samt då minst en tiondel av föreningens medlemmar skriftligen härom framställa begäran med uppgift om ändamålet.

Ordinarie sammanträde har att avgöra följande ärenden:

1. Val av ordförande och justeringsmän.
2. Fråga om kallelse till sammanträdet behörigen skett.
3. Styrelsens berättelse.
4. Revisorernas berättelse.
5. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen.
6. Fråga om användandet av föreningens överskott.
7. Bestämmande av arvode till styrelsen och revisorerna.
8. Av styrelsen hänskjutna ärenden.
9. Val av styrelse.
10. Val av revisorer.
11. I stadgeenlig tid inkomna förslag från medlemmarna.

Kallelse till sammanträdet sker senast 14 dagar före sammanträdets hållande genom särskild skriftlig kallelse till varje medlem.

§ 9.

Styrelsen, som består av 7 ledamöter, är föreningens förvaltande organ. Den behandlar föreningens angelägenheter i enlighet med gällande lag och dessa stadgar samt föreningens i laga ordning tillkomna beslut.

Styrelsens ledamöter väljas för en tid av två år.

Av styrelsens ledamöter väljas 6 å ordinarie föreningsammansammanträde och 1 av Nederkalix kommunalfullmäktige.

Av de första gången å ordinarie årsmötet valda styrelseledamöterna väljas första gången 3 endast på ett år.

Antalet suppleanter skola vara tre, av vilka Nederkalix kommunalfullmäktige skola äga utse en som personlig suppleant för den av fullmäktige valda styrelseledamoten.

De övriga suppleanterna inträda i den ordning, de äro valda.
Samtliga styrelseledamöter skola kallas till sammanträde, så vitt ske kan.
Styrelsen är beslutför då minst 4 av dess ledamöter äro närvarande.

§ 10.

För granskning av styrelsens förvaltning och föreningens räkenskaper väljer det ordinarie sammanträdet inom eller utom föreningen för tiden till nästa ordinarie sammanträde två revisorer jämte två suppleanter.

Nederkalix kommunalfullmäktige utse därjämte 1 revisor jämte suppleant för denne.

Överskottet.

§ 11.

Överskottet på föreningens verksamhet fördelas efter följande grunder.

1. Av överskottet avsättas först minst 10 procent till reservfonden.
2. Återstoden av överskottet fördelas på medlemmarna i förhållande till antalet av dem gjorda insatser.

Firmateckning.

§ 12.

Föreningens firma tecknas gemensamt av två personer, vilka alltid skola vara ledamöter av styrelsen och som utses av denna.

Räkenskapsavslutning och förvaltningsberättelse.

§ 13.

Föreningens räkenskaper avslutas den 30 juni varje år.

Räkenskaperna skola vara revisorerna tillhanda senast den 15 augusti och skola revisorerna hava fullgjort sitt uppdrag före den 1 september.

Senast den 15 augusti skall styrelsen avlämna till revisorerna en av styrelsens ledamöter underskriven förvaltningsberättelse avseende det senaste räkenskapsåret.

Allmänna bestämmelser.

§ 14.

Varje medlem äger en röst för varje insats. Organisation eller samfällighet, som är medlem av föreningen, äger deltaga i föreningssammanträde med ett ombud.

Rätten att deltaga i avgörandet av föreningens angelägenheter skall styrkas på sätt som styrelsen bestämmer.

§ 15.

Medlem, som önskar visst ärende upptaget i kallelsen till ordinarie sammanträde, skall därom göra skriftlig anmälan till styrelsen före utgången av juni månad.

Styrelsen äger besluta, huruvida ärendet skall upptagas eller ej.

Bil. E.**Uppgift angående den finansiella ställningen m. m.***Nederkalix kommun.*

Å r 1926.

Folkmängd		12,684
Tillgångar	kronor ¹	864,459: 17
Skulder	»	438,574: 36
Taxeringsvärdet å bevillningsskyldig egendom:		
jordbruksfastighet	kronor	8,020,900: —
annan fastighet	»	7,040,800: —
	»	15,061,700: —
Beräknad (beskattningsbar) inkomst (d. v. s. det belopp, som ligger till grund för utdebiteringen av kommunalutskylderna):		
av jordbruksfastighet	kronor	481,254: —
» annan fastighet	»	352,040: —
» kapital och arbete	»	2,810,630: —
	»	3,643,924: —
Utdebitering per 100 kronor (borg. komm., kyrka och skola)	»	15: 70
Utdebiterat belopp	»	572,094: 30

Kalix den 22 december 1926.

Carl Lindbäck

Ordf. i kommunalnämnden.

Specifikation av skulder.

	Upptaget år	Slutbetalas år	Kapitalskuld vid utgången av år 1925
Amorteringslån	1917	1946	39,610: 31
»	1922	1952	189,715: 86
»	1924	1935	54,363: 69
Tillfälliga lån och kreditivskuld			154,884: 50
			Kronor 438,574: 36

¹ Däri ingå icke restförda utskylder 285,747: 38.

Bil. F.

Att vid Karlsborgs och Båtskärsnäs sågverk under nedan angivna år utbetalts arbets-, förmans- och tjänstemannalöner med nedanstående belopp:

Karlsborgs sågverk.

År 1920	kronor	1,207,700: 34	100 %	drift
» 1921	»	787,409: 41	cirka 65 %	»
» 1922	»	697,394: 28	» 57 %	»
» 1923	»	1,060,721: 02	» 87 %	»
» 1924	»	883,297: 15	» 73 %	»
» 1925	»	807,928: 40	» 66 %	»
» 1926	»	121,151: 32	» ingen	drift enbart utskeppu.

Båtskärsnäs sågverk.

År 1920	kronor	725,364: 58	100 %	drift
» 1921	»	395,479: 64	cirka 54 %	»
» 1922	»	380,797: 84	» 52 %	»
» 1923	»	555,771: 10	» 76 %	»
» 1924	»	345,137: 66	» 47 %	»
» 1925	»	415,680: 42	» 57 %	»
» 1926	»	560,785: 30	» 100 %	t. o. m. 30 oktober

samt att för tillämnad industri vid Karlsborg beräknas för ovan nämnda kategorier komma att utgå för en produktion av 8,000 standards sågad vara och 15,000 ton sulfatmassa eventuellt för 12,000 standards sågad vara och 18,000 ton sulfatmassa, approximativt:

8,000 standards sågad vara.....	kronor	334,400
eventuellt 12,000 standards sågad vara	kronor	501,600
15,000 tons massa	»	562,500
eventuellt 18,000 tons massa	»	633,000

Kronor 1,134,600 kronor 896,900

och att vid Båtskärsnäs sågverk efter modernisering, full produktion, inklusive mindre partier props och övrig halvförädlad vara beräknas approximativt åtgå i arbets-, förmanna- och tjänstemannalöner cirka 560,000 kronor intygas.

Båtskärsnäs den 12 februari 1927.

Emil Lindgren
Disponent.

Bil. G.

Till kungl. kommerskollegium, Stockholm.

Enligt uppdrag få vi härmed lämna utlåtande över ett förslag till en industrianläggning vid Karlsborg, Nederkalix.

Förslaget upptager istandsättande av sågen och sulfatfabriken vid Karlsborg. Sågen skulle fullständigt moderniseras. För sulfatfabriken måste helt nytt maskineri anskaffas, emedan det förutvarande är bortsålt, och endast husen finnas kvar.

Den utredning vi här lämna omfattar endast sulfatfabriken. Huruvida de befintliga byggnaderna befinna sig i det skick, att de kunna användas, är för oss omöjligt att bedöma, då vi icke ha besökt platsen. Enligt vad vi inhämtat äro utrymmena tillräckliga för 15,000 tons tillverkning.

Av förslaget framgår, att cellulosafabriken skall erhålla mer än hälften av sin ved i form av rundtimmer. Det torde böra anmärkas, att de norrländska sulfatfabrikerna få över hälften av veden i form av sågverksavfall. Vidare avses, att hälften av sågverksavfallet skall inköpas från andra sågverk. Om fabriken skall vara endast ett appendix till sågverket, är ur denna synpunkt dess kapacitet onödigt stor. Men man kan dock icke tillråda att bygga en sulfatfabrik för mindre kapacitet än 15,000 tons emedan driftekonomin då skulle bli dålig.

Beträffande möjligheten att driva en sulfatfabrik på platsen må anföras följande.

Klimatet kommer att under vintern bereda åtskilliga svårigheter såväl på grund av vedens nedisning, snöhinder för transporter, ökad värmeåtgång som kostnader för underhåll av byggnader.

Fabrikationsvattnet är ganska salt, och då detta är en stor olägenhet, måste sannolikt anordningar vidtagas för att erhålla bättre vatten. Därigenom ökas anläggningskostnaden.

Enligt vad som meddelats oss, uppstå på grund av det öppna, oskyddade läget svårigheter för upptagande av veden. Då därtill kommer att upptagningstiden här blir mycket kort, måste synnerligen effektiva upptagningsanordningar för veden uppsättas. Dessa medföra naturligtvis en ökning i anläggningskostnaden, som vi anse böra ökas från 3,200,000 till 3,500,000 kronor.

De höga frakterna öka i avsevärd grad kostnaderna för råmaterial och maskinförnödenheter.

Då fabriken kommer att drivas under särskilt svåra förhållanden, måste den skötas av en högt kvalificerad fackman. Administrationskostnaderna bli därför relativt höga.

En betingelse för att fabriken skall kunna bestå i konkurrensen på marknaden är, att den tillverkar bästa kvalitet. Veden måste därför barkas, och den från sågarna kommande hacken måste vara från barkat timmer.

Alla dessa omständigheter komma att fördyra, men dock icke omöjliggöra fabrikationen. De högre tillverkningskostnaderna böra kompense-

ras av det billiga vedpris, som kan beräknas i dessa trakter, där avsättningsmöjligheterna för furu äro mycket små. Man måste dock, på grund av vad nedan kommer att anföras, vara beredd på att nedbringa de i förslaget upptagna vedpriserna.

Den i förslaget upptagna tillverkningskalkylen anse vi vara fullt bärig för sydligare belägen fabrik. De här ovan angivna förhållandena verka dock fördyrande på tillverkningen, och vi anse därför att tillverkningskalkylen måste höjas med minst 5 kronor per ton.

Vad beträffar det beräknade försäljningspriset, torde man böra beakta en del omständigheter. Visserligen har förbrukningen av sulfatpapper ökats i mycket hög grad under de sista åren, huvudsakligen beroende på den ökade användningen av papperssäckar för cement och av lädkartong. Men tillverkningen har ökats i ännu större grad, vilket visat sig i sjunkande priser. Följande uppställning visar produktionen av sulfatmassa under en följd av år.

Produktion av sulfatmassa (totala) i ton.

	Sverige	Norge	Finland	Canada	U. S. A.	Summa
1913	155,000	—	—	—	—	—
1914	147,000	—	—	—	—	—
1915	167,000	—	—	—	—	—
1916	203,000	—	—	—	—	—
1917	201,000	—	—	—	—	—
1918	175,000	—	—	—	—	—
1919	101,000	—	—	—	—	—
1920	204,000	45,000	43,000	176,000	171,000	639,000
1921	117,000	16,000	45,000	123,000	128,000	429,000
1922	241,000	47,000	50,000	199,000	221,000	758,000
1923	227,000	55,000	57,000	205,000	285,000	829,000
1924	298,000	48,000	56,000	198,000	275,000	875,000
1925	332,000	57,000	64,000	219,000	371,000	1,043,000
1926	408,000	55,000	69,000	—	417,000	1,168,000
1927	464,000	63,000	—	—	476,000	1,291,000
1928	545,000	—	—	—	549,000	1,445,000
1929	585,000	—	—	—	617,000	1,553,000

Siffrorna för 1927 och följande år äro beräknade efter de nuvarande och under byggnad varande fabrikers kapacitet.

Av uppställningen framgår att tillverkningen i Sverige och U. S. A. ökats och kommer att ökas i en oroväckande grad. Särskilt betänklig synes ökningen i U. S. A., vilket land f. n. konsumerar cirka 80 procent av Sveriges export. Märkas bör även att siffrorna för innevarande och kommande år äro beräknade under den förutsättning, att de nuvarande fabrikerne icke öka sin produktion. Man torde dock böra beräkna någon utvidgning av en eller annan fabrik samt taga hänsyn till den produktionsökning, som genom tekniska framsteg inträder vid fabrikerne även utan egentliga utvidgningar.

Det i fabriken vinstkalkyl antagna försäljningspriset 185 kronor per ton motsvarar visserligen vad man för tillfället kan beräkna erhålla. För att detta pris skall bli bestående, måste man dock förutsätta nya användningsområden för sulfatpapper, och sådana torde icke vara att påräkna under de närmaste åren. Skulle marknadspriset närma sig den av oss angivna tillverkningskostnaden, måste vedpriset sänkas, för att fabri-

ken skall kunna bära sig. Vid uppgörande av leveranskontrakt med domänstyrelsen och enskilda måste bestämmelser intagas, som tillåta en sådan justering av vedprisen.

Stockholm den 18 maj 1927.

S. Sandberg.

Berthold Smärt.

Bil. H.

Herr kommerserådet Ragnar Sohlman, Stockholm.

Anmodad att yttra mig över räntabiliteten av kapital, som nedlägges i Karlsborgs sågverk, får undertecknad med ledning av herrar Svanbergs, Lindbergs m. fl. utredning som sin uppfattning uttala följande.

Det har antagits att för trävaror skulle kunna erhållas ett medelpris av £ 12.—.—. Jag biträder denna uppfattning, men anser att priset ligger i överkant.

Den kvantitet råvara, som beräknas åtgå per standard, beror på timrets kvalité, om vilken jag icke bestämt kan yttra mig. Det förefaller mig emellertid, som om den beräknade åtgången vore försvarlig. Tillverkningskostnaderna synes mig vara för lågt beräknade, om antalet kubikfot virke skall hållas så lågt per standard. I en bifogad kalkyl har jag begagnat mig av statistiken från ett modernt sågverk i Umeåtrakten, som har en kapacitet av 20,000 standards per år. Dessa siffror hava under senaste tre åren varit så gott som konstanta, och betvivlar jag, att ett sågverk beläget så långt norrut som Karlsborg kan uppnå liknande resultat, försäsvitt arbetarna skola beredas drägliga existensvillkor.

Vid beräkning av den ränta, som drabbar varje standard, har jag utgått ifrån att skeppningarna börja den 1 juni. Vid skeppningssäsongens slut kan icke hela lagret vara utskeppat, enär det är praktiskt omöjligt att erhålla sådana specifikationer, att allting kan utförsäljas, utan att man gör väsentliga prisreduktioner. Det har därför visat sig mest ekonomiskt att räkna med ett överliggande lager av allra minst 25 procent av årstillverkningen. Jag har därför räknat att allt det, som försågas efter den 1 juni, kommer att bli överliggande till nästkommande år. För sågverksrörelsen är sålunda den 1 juni följande kapital bundet:

för inköp av sågverk jämte modernisering av detsamma	Kr.	500,000
8,000 stds., som hava beräknats kosta kr. 171:— pr std.	»	1,400,000
260,000 kbf. timmer i flottled å 48 öre per kbf.	»	124,800
1,700,000 kbf. timmer i flottled å 45 » » »	»	765,000

Suntma Kr. 2,789,800.

Jag har icke tagit hänsyn till att enligt förslaget det virke, som kungl. domänstyrelsen skulle komma att leverera, icke betalas förrän den 15 september. Å andra sidan erinrar jag, att trävaror i bästa fall betalas med växlar per 4 månader. Som det är oekonomiskt diskontera annat än 3 månaders växlar, kunna icke pengar erhållas förrän tidigast i juli månad. Dessutom komma icke alla varor att utskeppas i början av säsongen, utan kommer detta att ske successivt under hela sommaren och hösten.

Jag har icke upptagit något värde för kokflis eller bränsleflis, men har å andra sidan icke belastat tillverkningen med barkningskostnad. Huruvida avfallet har något värde eller icke, beror helt och hållet på sulfatpriserna. Med de priser, som för närvarande erhållas, 185 kronor, kan icke sulfatfabriken betala så höga priser, som angivits i kalkylen.

Huruvida verket kan moderniseras till angivet pris, är mig omöjligt att säga. Dock synes mig föreslagen inköpssumma 200,000 kronor orimligt hög. Skall kokflis produceras, måste ganska dyrbara omändringar göras, och betvivlar jag att föreslagen summa är tillräcklig. Verket är för närvarande synnerligen förfallet, och kräver en genomgående reparation. Upplyningsvis ber jag få meddela, att ett par mil därifrån ligger en modern såg, Båtskärsnäs, som även lär skola nedläggas. Den är i alla avseenden konkurrenskraftig och bör hava större utsikter för förräntning av nedlagt kapital.

Bifogade kalkyl över tillverkningskostnaderna vid Karlsborgs sågverk visar ett överskott av 15 kronor pr standard. Härtill kommer vinsten av splittved samt eventuell vinst å bränsle- och kokflis. Den vinst, som sålunda ernås, skall täcka skatter, amorteringar, allmänna omkostnader och lämna ett eventuellt överskott.

Jag har i min kalkyl sökt att så välvilligt som möjligt kritisera förelagt förslag, och anser själv att kostnaderna förr kommer att över- än underskridas.

Huruvida på grund av särskilda omständigheter företagets tillkomst bör befordras, beror på förhållanden, som äro undandragna mitt bedömande.

Stockholm den 19 maj 1927.

Med utmärkt högaktning

Karl Salin.

Kalkyl över tillverkningskostnad per std vid Karlsborgs sågverk.

Råvara enligt Svanbergs utredning		Kr. 111: 23
Sågning:		
Arbetskostnader	Kr. 23: 54	
Övriga kostnader såsom sågblad, smörjämnen, remmar, kättingar, andel i löner till förmän och tjänstemän m. m.	» 7: 73	
Skeppningskostnad:		
Arbetskostnader	» 11: 57	
Övriga kostnader såsom materialier, presenningar, smörjämnen, bogseringar m. m.	» 4: 97	
Reparationer och underhåll	» 3: 34	
Assuranser av sågverksbyggnader, arbetarebostäder och lager	» 2: 61	» 53: 76
Räntor		» 22: 67
Försäljningskostnader, diskonteringar, reklamationer m. m. (enl. Svanbergs utredning)		» 12: 96

S:a kronor 200: 62.

Skatter

Allm. omkostnader

Amorteringar